

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Viešosios teisės katedra

Ulos Žaltauskaitės,

V kurso, finansų ir mokesčių teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa ir jos
įgyvendinimas**

**Environmental Protection Support Program of the Republic of Lithuania
and Its Implementation**

Vadovas: prof. dr. Bronius Sudavičius

Recenzentė: doc. dr. Indrė Žvaigždiniene

Vilnius

2023

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojama Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa kaip viena iš Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos administruojamų programų, atskleidžiant jos sampratą ir tikslus. Didelis dėmesys skiriamas Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme įtvirtintų lėšų šaltinių ir panaudojimo priemonių analizei, taip pat institucijų, atsakingų už šios programos įgyvendinimą, veiklai.

Pagrindiniai žodžiai: aplinkos apsauga, lėšos, priemonės, finansavimas.

This work analyses the Environmental Protection Support Program of the Republic of Lithuania as one of the programs administered by the Ministry of Environment of the Republic of Lithuania, revealing its concept and objectives. It focuses on the analysis of the sources of funds and the means of their use, as well as on the activities of the institutions responsible for the implementation of the programme, as set out in the Law on the Environmental Protection Support Programme of the Republic of Lithuania.

Keywords: environmental protection, funds, measures, financing.

TURINYS

IŽANGA.....	2
1. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa.....	4
1.1. Aplinkos apsaugos samprata ir svarba	4
1.2. Aplinkos apsaugos rėmimo programos samprata ir tikslai.....	8
2. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa: lėšos ir jų panaudojimas.....	12
2.1. Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšos	12
2.2. Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų panaudojimas.....	26
3. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įgyvendinimas	33
3.1. Institucijos, įgyvendinančios Aplinkos apsaugos programą.....	33
3.2. Paraiškų teikimas, svarstymas ir vertinimas.....	35
IŠVADOS.....	40
ŠALTINIAI	41
SANTRAUKA	45
SUMMARY	46

IŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas.

Pasaulis nesusutoja tobulėti, tačiau aplinkos apsauga – ilgalaikė, svarbi misija ir užduotis visam pasauliui, ne tik Lietuvai. Daroma įtaka ir žala aplinkai, didėjantis aplinkos apsaugos teisės pažeidimų skaičius (taip pat ir pažeidimų pobūdžio pokyčiai) verčia valstybę imtis priemonių, kad būtų stabdoma daroma žala aplinkai ir jos elementams, tausojami ir gausinami turimi aplinkos išteklių. Tinkamas aplinkos apsaugos priemonių įgyvendinimas gali užtikrinti, kad visuomenė gyventų saugioje ir švarioje aplinkoje. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa yra skirta atkurti ir gausinti gamtos išteklius, nustatyti ir kompensuoti gamtai padarytą žalą, tad ši programa yra svarbi prisidedant prie bendros misijos – aplinkos išsaugojimo.

Darbo tikslas.

Atskleisti Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos rėmimo programos tikslus, siekti išsiaiškinti, kokios lėšos patenka į šią programą ir kaip bei kam jos panaudojamos.

Darbo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos tikslus;
2. Apžvelgti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme įtvirtintus lėšų šaltinius;
3. Apžvelgti, kokioms aplinkos apsaugos priemonėms yra naudojamos Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšos pagal jų finansavimo kryptis;
4. Aptarti subjektus, kurie įgyvendina Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programą;
5. Pasiūlyti galimus sprendimus, kurie padėtų užtikrinti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos tikslingesnę įgyvendinimą.

Darbo objektas.

Darbo objektu laikoma Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa, kurią administruoja Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, kaip aplinkos apsaugos priemonių finansavimo šaltinis. Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialioji programa bus aptarta

tik tiek, kiek tai yra numatyta Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme, taip pat siekiant atskleisti šių programų santykį.

Tyrimo metodai.

Darbe naudojami aprašomasis, lyginamasis ir sisteminis metodai. Aprašomasis metodas yra naudojamas apibūdinti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos tikslus, lėšų šaltinius ir panaudojamą priemonėms. Lyginamasis ir sisteminis metodai yra naudojami analizuojant Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos teisinį reglamentavimą.

Darbo originalumas.

Darbo originalumas pasireiškia tuo, kad Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa nėra plačiai analizuota. Kituose su aplinkos apsauga susijusiuose darbuose yra nagrinėjama aplinkos apsaugos politika ir principai, lyginama aplinkos apsaugos politika Lietuvoje ir kitose valstybėse ar nagrinėjamas konkretus aplinkos komponentas – žemę ir jos gelmes, orą, vandenį ir kt.

Svarbiausi šaltiniai.

Daugiausia remtasi Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymu ir su juo susijusiais teisės aktais. Nemažai remtasi Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymais, kuriuose yra detalizuojama Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įgyvendinimo tvarka. Darbui taip pat aktuali buvo ir teismų praktika bei specialioji literatūra, pavyzdžiui, I. Žvaigždinienės knyga „Materialinė atsakomybė už žalą aplinkai“.

1. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa

1.1. Aplinkos apsaugos samprata ir svarba

Siekiant išsiaiškinti ir suvokti aplinkos apsaugos sampratą, pirmiausia, reikėtų pradėti nuo aplinkos termino analizės. Terminas „aplinka“ gali būti suvokiamas ir labai siaurai (kaip tam tikra teritorija), ir labai plačiai (kaip viskas, kas supa tam tikrą objektą ar žmogų) (Žvaigždiniene, 2008, p. 11). Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (toliau – Aplinkos apsaugos įstatymas) terminą „aplinka“ kaip vieną iš pagrindinių šio įstatymo sąvokų apibrėžia taip: „aplinka – gamtoje funkcionuojanti tarpusavyje susijusių elementų (žemės paviršiaus ir gelmių, oro, vandens, dirvožemio, augalų, gyvūnų, organinių ir neorganinių medžiagų, antropogeninių komponentų) visuma bei juos vienijančios natūraliosios ir antropogeninės sistemos.“ (Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, 1992). Nors Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – Konstitucija) aplinkos sąvoka neapibrėžiama, Konstitucijos 54 straipsnio 2 dalies, nustatančios, jog įstatymu draudžiama niokoti žemę, jos gelmes, vandenį, teršti vandenį ir orą, daryti radiacinį poveikį aplinkai bei skurdinti augaliją ir gyvūniją, analizė leidžia daryti išvadą, kad sąvoka „aplinka“ apima žemę, jos gelmes, vandenį, orą, augaliją ir gyvūniją (Žvaigždiniene, 2008, p. 12).

Svarbu paminėti, jog Aplinkos apsaugos įstatymo pagrindu priimami kiti gamtos išteklių naudojimą bei aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos vandens įstatymo 3 straipsnio 32 dalis numato, jog „Kitos šiame įstatyme vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme, Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatyme, Lietuvos Respublikos geriamojo vandens įstatyme...“ (Lietuvos Respublikos vandens įstatymas, 1997). Panaši nuostata yra įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatyme (2 straipsnio 30 dalis), Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatyme (2 straipsnio 14 dalis) bei kituose specialiuosiuose įstatymuose, tačiau taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog, nors ir specialūs įstatymai yra priimami Aplinkos apsaugos įstatymo pagrindu, tai nereiškia, jog yra užkertamas kelias detalizuoti Aplinkos apsaugos įstatyme numatytą aplinkos sąvoką ir jos komponentus. Pavyzdžiui, jau anksčiau minėtas Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas terminą „žemės gelmės“ kaip vieną iš pagrindinių šio įstatymo sąvokų apibrėžia taip: „žemės gelmės - žemės plutos (litosferos) dalis nuo podirvio uolienų paviršiaus

sausumoje ir nuo dugno nuosėdų paviršiaus vidaus vandenyse, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje Baltijos jūroje“ (Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas, 1995). Taigi, sistemiškai vertinant Aplinkos apsaugos įstatymo ir specialiųjų įstatymų įtvirtintą termino „aplinka“ sampratą, galima daryti išvadą, jog Aplinkos apsaugos įstatymo nuostatos numato bendrąjį, nors ir ne visiškai detalizuotą termino apibrėžimą, tačiau nedraudžia kitiems aplinkos apsaugą reglamentuojantiems įstatymams numatyti labiau detalizuotą termino apibrėžimą.

Išsiaiškinus aplinkos termino sampratą, aplinkos apsaugos termino samprata gali būti suprantama lengviau. Visgi, termino „aplinkos apsauga“ samprata įvairiuose šaltiniuose taip pat yra suprantama nevienodai. Aplinkos apsaugos terminų žodyne aplinkos apsaugos sąvoka apibrėžiama kaip „aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio bei kitokio neigiamo poveikio, atsirandančio naudojant gamtos išteklius“ (Raškauskas *et. al.*, 2000, p. 32). Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje aplinkos apsauga traktuojama kaip „teisinių, technologinių, techninių, biologinių ir kitų priemonių sistema, padedanti derinti gamtos išteklių naudojimą su gyviesiems organizmams ir žmogui gyventi tinkamos aplinkos išsaugojimu.“ (Visuotinė lietuvių enciklopedija, 2001, p. 656). Anksčiau minėtas Aplinkos apsaugos įstatymas įtvirtina ne tik aplinkos, bet ir aplinkos apsaugos sampratą. Šiame įstatyme aplinkos apsauga yra suprantama kaip „aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio ir kitokio poveikio ar pasekmių, atsirandančių įgyvendinant planus ir programas, vykdamas ūkinę veiklą ar naudojant gamtos išteklius“, taip pat šio įstatymo 3 straipsnis įtvirtina, kad aplinkos apsaugos objektas yra Lietuvos Respublikos teritorijoje esanti aplinka ir Lietuvos Respublikos jurisdikcijai priklausantys gamtos išteklių. Įsigilinus į šias aplinkos apsaugos sampratas galima pastebėti, kad Aplinkos apsaugos terminų žodyne ir Aplinkos apsaugos įstatyme numatytos aplinkos apsaugos sampratos yra labai panašios, tačiau minėtame įstatyme apibrėžimas yra labiau praplėstas, numatant ne tik neigiamą poveikį, bet ir pasekmes, taip pat ne tik gamtos išteklių naudojimą, bet ir planų ir programų įgyvendinimą, ūkinės veiklos vykdymą.

Siekiant apibendrinti, kas yra aplinka ir kas yra aplinkos apsauga, galima daryti išvadą, jog tiek terminas „aplinka“, tiek terminas „aplinkos apsauga“ Lietuvos teisės aktuose ir mokslo darbuose yra aiškinami įvairiai, tačiau terminas „aplinka“ dažniausiai yra suvokiamas pagal jos komponentus: žemės paviršių ir gelmes, orą, vandenį, dirvožemį, augalus, gyvūnus,

organines ir neorganines medžiagas, o terminas „aplinkos apsauga“ – aplinkos saugojimas nuo įvairaus neigiamo poveikio ir pasekmių, panaudojant gamtos išteklius planų ir programų įgyvendinimui.

Nebūtų suklysta teigiant, jog aplinkos apsauga – svarbi misija, prie kurios galima prisidėti kiekvienam žmogui. Nuo XX amžiaus 8 – ojo dešimtmečio aplinka *inter alia* jos apsauga vis dažniau minima kuriant, taikant ir aiškinant tarptautinės, Europos Sąjungos bei nacionalinės teisės normas, ji yra tapusi vertinamų visuomeninių santykių teisinio konteksto dalimi. Pripažįstama, jog aplinkos apsauga yra vienas iš tarptautinės bendruomenės, Europos Sąjungos ir atskirų valstybių veiklos tikslų, bendrų (viešų) interesų ir imperatyvų (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo biuletenis, 2015).

“Konstitucinis Teismas savo nutarimuose išaiškino daugelį aplinkos apsaugos aspektų: miškų priskyrimas ypatingą teisinį statusą turintiems valstybinės reikšmės miškams; valstybės pareiga užtikrinti natūralios gamtinės aplinkos apsaugą, laukinė gyvūnija kaip natūralios gamtinės aplinkos dalis; žemė, vandens telkiniai ir kiti natūralios gamtinės aplinkos objektai kaip visuotinę reikšmę turinčios nacionalinės vertybės; ypač vertingų vietovių apsauga, nuosavybės teisių atkūrimas valstybiniuose parkuose ir draustiniuose; medžioklės ir su ja susijusių santykių reguliavimas ir kt.” (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo biuletenis, 2008).

Gamtinės aplinkos objektų saugojimas, jų būklės ir kitimo stebėjimas, racionalus naudojimas gali sumažinti žalą, kuri yra daroma gamtai kiekvieną dieną. Europos aplinkos agentūros (toliau – EAA) ataskaitoje „Europos aplinkos būklė ir perspektyvos 2020 m.“ (SOER 2020) yra daroma išvada, kad Europa nepasieks savo 2030 m. tikslų, jei per ateinančius 10 metų skubiai nesiims veiksmų dėl nerimą keliančiu greičiu nykstančios biologinės įvairovės, didėjančio klimato kaitos poveikio ir gamtos išteklių pereikvojimo (EAA ataskaita „Europos aplinkos būklė..., 2020). EAA yra ES agentūra, kuriai pavesta teikti patikimą ir nepriklausomą informaciją apie aplinką. Ji veikia kaip pagrindinis informacijos šaltinis tiems, kurie dalyvauja rengiant, priimant, įgyvendinant ir vertinant aplinkos politiką, taip pat visuomenei. EAA ataskaitos yra rengiamas kas penkerius metus, o 2020 m. ataskaitoje buvo remtasi didžiule pirmaujančių aplinkos srities ekspertų ir mokslininkų patirtimi iš 33 valstybių narių (tarp jų ir Lietuvos) ir 6 bendradarbiaujančių šalių. EAA yra institucija, kuri kaupia ir tvarko informaciją apie valstybių narių oro užterštumą, atliekų prevenciją, pramoninę taršą,

efektyvų materialinių išteklių naudojimą ir kt. bei teikia duomenų vizualizaciją ir nuorodas. EAA duomenimis, vertinant ankstesnes tendencijas bei perspektyvas, 2020 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo mažinimo tikslas buvo iš esmės pasiektas, tačiau prognozuojama, kad to nepavyks padaryti 2030 m. ir 2050 m. Vis dėlto, EAA ataskaitoje pažymima, kad numatytus tikslus ir uždavinius galima pasiekti ir įvykdyti numatant septynias pagrindines sritis, kuriose reikia imtis drąsių veiksmų:

- 1) Realizuoti neišnaudotą esamos politikos potencialą;
- 2) Tvarumą priimti kaip politikos formavimo pagrindą;
- 3) Veiksmams siekti tvarumo;
- 4) Saktinti inovacijas visoje visuomenėje;
- 5) Didinti investicijas ir perorientuoti finansų sektorių, kad būtų remiami tvarios įmonės ir projektai;
- 6) Valdyti rizikas ir užtikrinti socialiai teisingą perėjimą link tvarumo;
- 7) Įgyti daugiau žinių ir praktinės patirties.

Taigi, galima teigti, kad institucijos atidžiai seka ankstesnes ir dabartines aplinkos apsaugos tendencijas, supranta galimą padarinių žalą ir visomis įmanomomis priemonėmis siekia, jog iškelti tikslai ir uždaviniai būtų pasiekti.

Nekelia abejonės mintis, jog ne tik ekonominė ar technologinė pažanga nulemia visuomenės gerovę, tačiau aplinka bei jos apsauga taip pat turėtų būti vienu iš visuomenės gerovės prioritetų. Lietuvos teisėje aplinkos apsaugos svarba yra akcentuojama ne viename įstatyme ar nutarime. Kaip pagrindinius pavyzdžius galima nurodyti Aplinkos apsaugos įstatymą ir Lietuvos Respublikos Seimo nutarimą „Dėl Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“. Aplinkos apsaugos įstatyme yra įtvirtinti tokie aplinkos apsaugos principai:

- 1) Aplinkos apsauga Lietuvos Respublikoje yra visos valstybės bei kiekvieno jos gyventojų rūpestis ir pareiga.
- 2) Aplinkos apsaugos valdymo politika ir praktika turi nukreipti visuomeninius bei privačius interesus aplinkos kokybei gerinti, skatinti gamtos išteklių naudotojus ieškoti būdų ir priemonių, kaip išvengti arba sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, bei ekologizuoti gamybą.

- 3) Gamtos išteklių turi būti naudojami racionaliai ir kompleksiskai, atsižvelgiant į aplinkos išsaugojimo bei atkūrimo galimybes ir Lietuvos Respublikos gamtos bei ekonomikos ypatumus.
- 4) Aplinkos apsauga grindžiama visapusiška, teisinga ir laiku sukaupia informacija apie aplinką.

Anksčiau minėtas Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas nurodo, kad „anksčiau vykdyta aplinkos apsaugos politika, skirta pavienėms aplinkosaugos problemoms spręsti, šiuo metu jau nepakankamai veiksminga – pasaulyje didėjant aplinkos teršimui ir augant gamtos išteklių naudojimui, atsirado būtinybė nuosekliai pereiti prie platesnės, naujos kokybės, integruotos ir kompleksinės aplinkos apsaugos strategijos.” (Dėl Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos..., 2015). Ši nauja Nacionalinės aplinkos apsaugos strategija taip pat įtvirtina, jog ji buvo parengta siekiant nustatyti prioritетines aplinkos apsaugos politikos sritis, konkrečius ilgalaikius tikslus iki 2030 metų ir Lietuvos aplinkos viziją iki 2050 metų. Numatytos keturios prioritетinės aplinkos apsaugos sritys, kurios taip pat yra svarbios ir Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programai:

- 1) Darnus gamtos išteklių naudojimas ir atliekų tvarkymas;
- 2) Aplinkos kokybės gerinimas;
- 3) Ekosistemų stabilumo išsaugojimas;
- 4) Klimato kaitos švelninimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos keliamų aplinkos pokyčių.

Taigi, galima daryti išvadą, kad Lietuva yra sukūrus valstybės aplinkos apsaugos viziją, išsikėlusius tikslus ir uždavinius, numačiusi tam tikrus aplinkos apsaugos principus. To įrodymu yra Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos nuostata: „Svarbiausias šioje strategijoje numatomas aplinkos apsaugos politikos tikslas – pasiekti, kad Lietuvos aplinka būtų sveika, švari ir saugi, darniai tenkinanti visuomenės, aplinkosaugos ir ekonomikos poreikius.”.

1.2. Aplinkos apsaugos rėmimo programos samprata ir tikslai

Valstybės institucijos, siekdamos aplinkos apsaugos tikslų, naudoja įvairias teises priemones, kuriomis yra apibrėžiami valstybės aplinkos apsaugos principai ir politika, numatoma gamtos išteklių naudojimo tvarka ir jų apsaugos priemonės bei vykdomas aplinkos

apsaugos valdymas ir kontrolė. “Valstybės aplinkosauginė funkcija – tai kompleksas tikslingų ir tarpusavyje susijusių valstybės įgyvendinamų priemonių siekiant užtikrinti racionalų gamtos išteklių naudojimą, apsaugoti gamtinę aplinką nuo neigiamo antropogeninio poveikio ir garantuoti žmogaus ir piliečio prigimtinę teisę gyventi švarioje ir sveikoje aplinkoje.“ (Dambrauskienė *et. al.*, 2004. p. 393).

Iš Konstitucijos kylančiai viešajai aplinkos apsaugos funkcijai įgyvendinti Lietuvoje yra sukurtas ir įstatymiškai Aplinkos apsaugos įstatymo 28 straipsnyje įteisintas ekonominis aplinkos apsaugos mechanizmas, savo turiniu apimantis pagrindinius aplinkos apsaugos finansavimo šaltinius: 1) mokesčius už gamtos išteklių naudojimą; 2) mokesčius už aplinkos teršimą; 3) kreditavimo reguliavimą; 4) valstybės subsidijas; 5) kainų politiką; 6) ekonomines sankcijas ir nuostolių kompensavimą; 7) kitus ekologinius mokesčius ir priemones. Tokiu būdu galima teigti, kad aplinkos apsaugos priemonės pagal atitinkamus teisės aktus finansuoja tiek patys gamtos išteklių naudotojai, tiek valstybė bei savivaldybės, pasinaudodamos ekonominio aplinkos apsaugos mechanizmo priemonėmis (Sudavičius, Vaitiekienė, 2014, p. 1140).

Siekiant išsiaiškinti, kas yra Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa (toliau – Aplinkos apsaugos rėmimo programa) ir kokių tikslų yra siekiama ja, reikėtų apžvelgti, kokie įstatymai ir juos reglamentuojantys dokumentai yra svarbūs ir aktualūs šia tema.

Aplinkos apsaugos rėmimo programą reglamentuoja Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas (toliau – Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas), galiojantis nuo 2000 m. spalio 12 d. Aplinkos apsaugos rėmimo programai taip pat yra svarbus 2023 m. kovo 13 d. aplinkos ministro įsakymas (Nr. D1 – 70) „Dėl Aplinkos ministerijos biudžeto programų lėšų naudojimo ir administravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2012 m. vasario 6 d. įsakymas (Nr. D1 – 123) „Dėl Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų naudojimo tarybos sudėties ir darbo reglamento patvirtinimo“. Nereikėtų pamiršti ir Aplinkos apsaugos įstatymo, kurio pagrindu yra priimami kiti gamtos išteklių naudojimą bei aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai.

Nors Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme ir nėra pažodžiui nurodyta, kas yra Aplinkos apsaugos rėmimo programa, tačiau yra nurodytas šios programos tikslas – priemonių, numatytų Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme, finansavimas (Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 2 straipsnio 1 dalis) bei Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo paskirtis – nustatyti lėšų šaltinius ir jų naudojimo tvarką (Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 1 straipsnis), atsako į klausimą „kas yra Aplinkos apsaugos rėmimo programa?“. O kadangi vienas iš pagrindinių aplinkos apsaugos tikslų Lietuvoje yra užtikrinti tinkamą aplinkos kokybę visiems gyventojams ir sudaryti sąlygas darniai teritorijų plėtrai, tai Aplinkos apsaugos rėmimo programos samprata turėtų būti suprantama per jos tikslo prizmę – tam tikrų priemonių, numatytų šiame įstatyme, finansavimą, kad būtų siekiama atkurti ir išsaugoti švarią, sveiką ir tvarkingą aplinką. Apie Aplinkos apsaugos rėmimo programos paskirtį yra pasisakęs ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, nuroydamas, kad: „Aplinkos apsaugos rėmimo programos paskirtis – kaupti ir naudoti lėšas tam tikroms aplinkos apsaugos priemonėms įgyvendinti, t. y. tam tikros dalies nuolatinės valstybės funkcijos užtikrinti aplinkos apsaugą vykdymui finansuoti“ (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutarimas).

Aplinkos apsaugos rėmimo programa, kaip vienas iš aplinkos apsaugos finansavimo būdų, pradėjo veikti, kai buvo priimtas 2000 m. spalio 12 d. Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas. Šiuo įstatymu buvo pakeistas iki tol buvęs Valstybinis gamtos apsaugos fondas, kuris tą pačią dieną, kada buvo priimtas Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas (2000 m. spalio 12 d.) Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu (Nr. VIII – 2031) „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl valstybinio gamtos apsaugos fondų nuostatų“ pripažinimo netekusiu galios“ neteko galios. Likus beveik mėnesiui (t. y. 2000 m. rugsėjo 18 d.) iki Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo priėmimo buvo parengtas aiškinamasis raštas (Nr. P – 2891) „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo projekto“. Šiame aiškinamajame rašte yra nurodyta, kad „Pagal Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo pakeitimo įstatymą nuo 2001 metų numatoma sudaryti valstybės biudžetą taip, kad jame būtų parodytos visos valstybės lėšos, visi pinigų fondai. Įstatymo projekte iš esmės keičiama Valstybinio gamtos apsaugos fondo (1993 m. birželio 24 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Nr. I-192 „Dėl Valstybinio gamtos apsaugos fondo nuostatų“) lėšų apskaitos tvarka – fondo lėšos, įvardintos kaip Aplinkos apsaugos rėmimo programa, kaupiamos valstybės išdo sąskaitoje ir tvirtinamos biudžeto įstatymo atskirame

priede.“ (Aiškinamasis raštas Nr. P – 2891, 2000). Valstybinis gamtos apsaugos fondas buvo papildomas aplinkos apsaugos finansavimo šaltinis, o Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme numatytas tikslas yra tam tikrų aplinkos apsaugos priemonių finansavimas, tad galima daryti išvadą, jog dabar galiojančio Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo nuostatos yra panašios į anksčiau galiojusio Valstybinio gamtos apsaugos fondo nuostatas, tačiau Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo nuostatos yra praplėstos – ilgesnis sąrašas lėšų, kurias sudaro programa (Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme numatytas nebaigtinis sąrašas, o Valstybinio gamtos apsaugos fondo nuostatos numatė tik 7 lėšų gavimo būdus), taip pat ilgesnis sąrašas priemonių, kurioms programos lėšos yra naudojamos (Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas įtvirtina 13 priemonių, o Valstybinio gamtos apsaugos fondo nuostatos – tik 5)).

Tad išsiaiškinus, kas yra Aplinkos apsaugos rėmimo programa ir kokiam tikslui ji buvo sukurta, kyla klausimas: kuo ši programa skiriasi nuo lėšų, skiriamų iš valstybės biudžeto aplinkos apsaugai? Aplinkos apsaugos įstatymas įtvirtina, kad „Aplinkos apsaugai skiriamos valstybės biudžeto lėšos naudojamos pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytas prioritетines kryptis ir programas. Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšos ir Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšos yra papildomi aplinkos apsaugos finansavimo šaltiniai.“. Taigi galima daryti išvadą, kad Aplinkos apsaugos rėmimo programa yra papildomas aplinkos apsaugos finansavimo šaltinis, tačiau tik Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo nuostatų numatytose programų lėšų panaudojimo ribose.

2. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa: lėšos ir jų panaudojimas

2.1. Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšos

Ankstesniame skyriuje buvo minėta, jog Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas nustato Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų šaltinius ir jų naudojimo tvarką. Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų šaltiniai yra numatyti Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 3 straipsnyje, kuriame įtvirtinta, kad programos lėšas sudaro:

1) lėšos, išieškotos už aplinkai ir valstybiniams gamtos ištekliams padarytą žalą pažeidus aplinkos apsaugą reglamentuojančius įstatymus ir (ar) jų įgyvendinamuosius teisės aktus;

Egzistuoja įvairios priežastys, kodėl yra pažeidžiami aplinkos apsaugą reglamentuojantys teisės aktai: šių teisės aktų nežinojimas ir (ar) nesupratimas, asmenų atsainus požiūris į aplinkos apsaugą, neapmąstant savo veiksmų padarinių ateityje ir kitos priežastys. Aplinkos apsaugos įstatymas įtvirtina bendruosius atsakomybės už aplinkos apsaugos teisės aktų pažeidimų pagrindus, numatydamas, kad pažeidus nustatytus aplinkos apsaugos reikalavimus, asmuo turi atsakyti įstatymo nustatyta tvarka ir privalo atlyginti padarytus nuostolius. Tad galima teigti, jog aplinkos apsaugos teisės aktų pažeidimai dažnu atveju yra susiję su negatyviais ekologiniais padariniais, už kuriuos atsako žalą padaręs asmuo, siekdamas atkurti iki tol buvusią situaciją.

Aplinkos apsaugos įstatymo 1 straipsnio 21 dalyje žala aplinkai yra apibrėžta kaip „tiesiogiai ar netiesiogiai atsiradęs neigiamas aplinkos ar jos elementų (žemės paviršiaus ir gelmių, oro, vandens, augalų, gyvūnų, kitų gyvųjų organizmų, organinių ir neorganinių medžiagų, juos vienijančių natūraliųjų ir antropogeninių sistemų, įskaitant ir saugomas teritorijas, kraštovaizdį, biologinę įvairovę, buveines) pokytis arba jų funkcijų, turimų savybių (toliau – funkcijos) pablogėjimas. Taigi, žala aplinkai – neigiamas aplinkos ar jos elementų pokytis (tiesioginis ar netiesioginis) arba jų funkcijų, turimų savybių pablogėjimas. Aplinkos apsaugos įstatymo 32 straipsnio 1 dalyje yra nurodoma, kad žala aplinkai padaryta, jeigu yra tiesioginis ar netiesioginis neigiamas poveikis:

1) palaikomai ar siekiamai išlaikyti rūšių ar buveinių palankiai apsaugos būklei, taip pat biologinės įvairovės, miškų, kraštovaizdžio, saugomų teritorijų būklei;

2) paviršinio ir požeminio vandens ekologiškai, chemiškai, mikrobiškai ir (arba) kiekybinei būklei ir (arba) ekologiniam pajėgumui (potencialui), kaip tai apibūdinta Lietuvos Respublikos vandens įstatyme, taip pat jūros aplinkos būklei, kaip tai apibūdinta Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatyme;

3) žemei, tai yra žemės užteršimas, kai teršalai pasklinda žemės paviršiuje, įterpiami į žemę ar po ja (į žemės gelmes);

4) kitiems aplinkos elementams ar kitoms jų funkcijoms.

Pagal tai, kokiems aplinkos komponentams padaroma, žalą galima skirstyti į tokias grupes:

- žala, padaryta miškams (pvz., juos kertant);
- žala, padaryta augalijai (pvz., naikinant ar žalojant tam tikrų rūšių augalus ir pan.);
- žala, padaryta gyvūnijai (pvz., neteisėtai medžiojant ar žvejojant);
- žala kraštovaizdžiui (t. y. žala padaryta naikinant ar žalojant kraštovaizdžio objektus bei kompleksus);
- žala vandeniui (pvz., užteršus ir t. t. (Žvaigždienė, 2008, p. 21).

Pavyzdžiui, žala padaryta miškams yra atlyginama pagal specialią metodiką. Fiziniai ir juridiniai asmenys, neteisėta veika miškuose padarę žalą aplinkai, privalo ją atlyginti arba, jeigu yra galimybė, atkurti aplinkos objekto būklę. Padarytos aplinkai žalos dydis skaičiuojamas pagal metodikos priede nustatytus fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos aplinkai žalos dydžio skaičiavimo įkainius (Dėl Fizinių ir juridinių asmenų..., 2014). Įkainiai priklauso nuo miško priklausymo tam tikrai grupei (I grupės miškams padaryta žala, medžių ir krūmų neteisėtas nukirtimas, kitoks sunaikinimas ar sužalojimas, yra įvertinta didžiausiais įkainiais: 580 eurų už 1 kub. metrą medienos, jei tai plynasis kirtimas ir 435 eurų už 1 kub. metrą medienos, jei tai neplynasis kirtimas, o IV grupės miškams padaryta žala – mažiausiais: 115 eurų už 1 kub. metrą medienos, jei tai plynasis kirtimas ir 60 eurų už 1 kub. metrą medienos, jei tai neplynasis kirtimas). Šiame dokumente taip pat yra įtvirtinti žalos aplinkai dydžiai sunaikinus ar sužalojus skruzdėlyną, naikinant ar žalojant uoginius, vaisinius ir vaistinius augalus renkant uogas, vaisius ir vaistinius augalus, žalojant miško paklotę, taip pat neteisėtai aptvėrus mišką užtvara, kuria yra pažeidžiamos miško ekologinės, rekreacinės funkcijos, miško gamtinis kraštovaizdis ir jo estetinės savybės, apsunkinama laukinių gyvūnų migracija.

Žala padaryta kitiems aplinkos komponentams (augalijai, gyvūnams ir kiti) taip pat yra apskaičiuojama pagal atitinkamus Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymus.

Aplinkai padaryta žala atlyginama pagal patvirtintą Aplinkai padarytos žalos atlyginimo dydžių apskaičiavimo metodiką. Ši metodika skirta įvertinti žalą aplinkai (jos komponentams), kuri pasireiškia tolimesnėje ateityje, o padarytos žalos atlyginimo dydžiai skaičiuojami aplinką užteršus teisės aktais draudžiamais išmesti į aplinką teršalais ir (ar) draudžiamu būdu ar draudžiamoje vietoje, išskyrus taršą, už kurią pagal Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymą turi būti mokamas mokestis (Dėl Aplinkai padarytos žalos atlyginimo..., 2002). Metodika taikoma visiems juridiniams ir fiziniams asmenims, padariusiems žalą aplinkai Lietuvos teritorijoje, teritoriniuose vandenyse bei išskirtinėje šalies ekonominėje zonoje (jūroje). Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (toliau – Valstybės kontrolė) vienoje iš savo valstybinio audito ataskaitų pažymėjo, kad „Joje nėra aiškiai reglamentuojama, kaip turėtų būti įvertinta padaryta žala, pvz., kai dėl ūkio subjekto veiklos masiškai žūsta augalai ir gyvūnai. Poįstatyminiai teisės aktai detalai nereglamentuoja, kaip įvertinti, ar kenksmingos veiklos sustabdymas sukels visuomenės interesams didesnę žalą nei veiklos tęsimas (Aplinkos apsaugos ir taršos prevencijos..., 2020). Lietuvos teismų praktikoje randamas ne vienas pavyzdys, kuomet padaryta žala aplinkai turi būti atlyginta, o atlyginamos žalos dydis priklauso nuo pačio pažeidimo ir kiekvienu atveju nėra vienodas, nes skiriasi pažeidimo aplinkybės. Kadangi kiekvienas atvejis yra skirtingas, tai ir atlyginamos žalos dydis skiriasi: šiek tiek daugiau nei 9 tūkst. Eur nukirtus 44 medžius, 3,5 tūkst. Eur iškirtus 29 kub. m. miško plotą ar net 64 tūkst. Eur už 0,8 ha plote iškirtus 368 medžius.

2) lėšos iš sumokėtų Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse ir Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse nustatytų baudų už aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių įstatymų ir (ar) jų įgyvendinamųjų teisės aktų pažeidimus, taip pat lėšos iš juridinių asmenų (įskaitant užsienio valstybių juridinius asmenis, kitas organizacijas, šių juridinių asmenų ir organizacijų padalinius) sumokėtų baudų už aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių įstatymų ir (ar) jų įgyvendinamųjų teisės aktų pažeidimus;

Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (toliau – ANK) XVIII skyriuje yra numatęs administracinių nusižengimų, susijusių su aplinkos apsauga, gamtos

išteklių naudojimu ir paveldo apsauga, sąrašą. Administracinis nusižengimas yra uždrausta kaltininko padaryta pavojinga veika (veikimas ar neveikimas), atitinkanti administracinio nusižengimo, už kurį numatyta administracinė nuobauda, požymius (Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, 2015). Nusižengimų, susijusių su aplinkos apsauga, sąrašas yra įvairus, skirtingi jų objektai, pažeidimo tikslai ir būdai, pavojingumo visuomenei pobūdis. Pagal nusižengimo pobūdį teisiškai atsakyti gali tiek fizinis asmuo, tiek juridinio asmens vadovas ar kitas atsakingas asmuo, ir net tokie asmenys kaip laivų valdytojai (ANK 236¹ straipsnis). Skiriamų baudų dydis yra įvairus ir skiriasi nuo padaryto nusižengimo pavojingumo, padarytos žalos dydžio, pažeidimo subjekto, nusižengimo pakartotinumumo ir kitų aplinkybių.

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – BK) XXXVIII skyriuje yra numatęs nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų aplinkai ir žmonių sveikatai, sąrašą. Kaip ir ANK, taip ir BK numato įvairių nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų aplinkai ir žmonių sveikatai sąrašą. Svarbu paminėti, kad pagal ANK 5 straipsnio 2 dalį asmuo už padarytą teisės pažeidimą, kuris atitinka administracinio nusižengimo požymius, atsako administracine tvarka, jeigu padarytas teisės pažeidimas neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Taigi, jei padarytas pažeidimas atitinka BK nuostatą, prioritetiškai bus taikoma baudžiamoji, o ne administracinė atsakomybė. Baudžiamuoju nusižengimu yra laikoma pavojinga ir kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą. Nusikaltimas yra pavojinga ir kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta laisvės atėmimo bausmė (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Abi šios sąvokos yra svarbios, kadangi už BK numatytus nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus aplinkai ir žmonių sveikatai fiziniam ar juridiniam asmeniui gali būti skiriama tiek bausmė, tiek laisvės apribojimas, areštas ar laisvės atėmimas. Taigi, lėšos iš sumokėtų baudų už aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių įstatymų ir (ar) jų įgyvendinamųjų teisės aktų pažeidimus yra vienas iš Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų šaltinių siekiant atlyginti padarytą žalą aplinkai.

3) lėšos, gautos kaip mokestis už aplinkos teršimą, kai jis taikomas už nuslėptą taršą, taip pat lėšos, gautos kaip didesnio tarifo mokestis už valstybinius gamtos išteklius, nedeklaruotą ar deklaruotą mažesnę, negu išgautas, gamtos išteklių kiekį ir (ar) be leidimo išgautą gamtos išteklių kiekį;

Pagal Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo (toliau – Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas) 2 straipsnio 11 dalį nuslėpta tarša yra laikoma:

- neturint leidimo, kai leidimas privalomas, arba eksploatuojant neįregistruotą organinius tirpiklius naudojančią įrenginį, kai jis privalo būti įregistruotas, išmestas teršalo kiekis ir (ar)
- nedeklaruotas ar deklaruotas pradėjus mokestinį patikrinimą: į aplinką išmesto teršalo faktinis kiekis, leidime nustatyto teršalo metinio normatyvo ir (ar) didžiausios leidžiamos momentinės ar paros vidutinės teršalo koncentracijos ir (ar) ribinės vertės neviršijantis ir (ar) faktinis leidime nustatyta metinį normatyvą ir (ar) didžiausią leidžiamą momentinę ar paros vidutinę teršalo koncentraciją ir (ar) ribinę vertę viršijantis teršalo kiekis; Lietuvos Respublikoje sunaudotų degalų kiekis; kilimo ir tūpimo ciklų skaičius; tiktų Lietuvos Respublikos vidaus rinkai gaminių ir (ar) pripildytų pakuočių kiekis; pašalintų sąvartyne atliekų kiekis, ir (ar)
- klaidingai nurodyti: teršalų, degalų, gaminių, pakuočių, atliekų rūšys ir tarifą mažinantys koeficientai, dėl kurių buvo apskaičiuotas ir nedeklaruotas arba deklaruotas mažesnis mokestis už aplinkos teršimą.

Mokesčio už nuslėptą taršą apskaičiavimo tvarka yra numatyta specialiame apraše, kuriame galima rasti informaciją apie:

1.1. Mokesčio už aplinkos teršimą ir nuslėptą taršą iš mobiliųjų taršos šaltinių apskaičiavimo tvarkos aprašą;

1.2. Mokesčio už aplinkos teršimą ir nuslėptą taršą iš stacionariųjų taršos šaltinių apskaičiavimo tvarkos aprašą;

1.3. Mokesčio už aplinkos teršimą ir nuslėptą taršą gaminių atliekomis apskaičiavimo tvarkos aprašą;

1.4. Mokesčio už aplinkos teršimą ir nuslėptą taršą pakuočių atliekomis apskaičiavimo tvarkos aprašą;

1.5. Mokesčio už aplinkos teršimą ir nuslėptą taršą sąvartyne šalinamomis atliekomis apskaičiavimo tvarkos aprašą (Dėl mokesčio už aplinkos teršimą..., 2021).

Šiame apraše yra įtvirtintos formulės, pagal kurias yra apskaičiuojami mokesčiai už nuslėptą taršą iš mobiliųjų taršos šaltinių, stacionariųjų taršos šaltinių, mokesčiai už nuslėptą

taršą vidaus rinkai tiektų atitinkamos rūšies gaminių kiekį ar pripildytų atitinkamos rūšies pakuočių kiekį, taip pat mokesčiai už sąvartyne šalinamų atliekų nuslėptą taršą.

Taip pat į Aplinkos apsaugos rėmimo programą patenka lėšos, gautos kaip didesnio tarifo mokestis už valstybinius gamtos išteklius. Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymo (toliau – Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymas) 6 straipsnio 2 dalis numato: „Už nedeklaruotą ar deklaruotą mažesnę negu išgautas gamtos išteklių kiekį ir (ar) be leidimo išgautą gamtos išteklių kiekį taikomas didesnis mokesčio tarifas.“ (Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymas, 1991). Šis tarifas yra skaičiuojamas pagal Mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymo prieduose pateiktus tarifus dauginant iš koeficiento 10. Tarifai priklauso nuo valstybinio gamtos išteklio pobūdžio, pavyzdžiui, naudingosios iškasenos pagal savo rūšį turi skirtingus tarifus (t. y. dolomito ir durpių tarifas už 1 kub. metrą nebus vienodas), vanduo ir gruntas taip pat yra išskirstytas į atskiras kategorijas ir jų tarifai už 1 kub. metrą taip pat nebus vienodi, mokesčio tarifas už medžiojamus gyvūnus priklauso nuo medžioklės plotų kategorijos.

4) lėšos, gautos realizavus konfiskuotus aplinkos apsaugos nusikaltimų ir pažeidimų padarymo įrankius, priemones ir neteisėtai įgytus gamtos išteklius;

Šis Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų šaltinis yra glaudžiai susijęs su kitu programos lėšų šaltiniu – lėšomis iš sumokėtų baudų už aplinkos apsaugą ir gamtos išteklių naudojimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus, nes už padarytą žalą aplinkai asmuo sumoka piniginę kompensaciją, tačiau yra konfiskuojami įrankiai ir priemonės, kuriomis buvo padaryta žala aplinkai, gamtos šaltiniai, kurie buvo neteisėtai įgyti. Šie objektai, norint gauti lėšas iš jų, turi būti realizuoti. Turto realizavimas yra apibrėžiamas kaip „turto pardavimas konkurse, įskaitant elektroninį konkursą, elektroninėje parduotuvėje, elektroniniame aukcione, pardavimas per įmones, su kuriomis Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – mokesčių inspekcija) konkurso būdu yra sudariusi turto realizavimo sutartis, perdavimas patikėjimo teise ar realizavimas kita įstatymų nustatyta tvarka ir būdais“ (Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto..., 2004). Kai valstybės nuosavybėn perduotinas turtas pagal tiesioginę paskirtį yra nerealizuotinas, tačiau jo vertė viršija 3 000 eurų ir šis turtas gali būti panaudotas (realizuotas) pagal netiesioginę paskirtį (detalėms, mokymams ir panašiai), mokesčių inspekcija apskaito tokį valstybės nuosavybėn

perduotiną turtą. Valstybės institucijos perima konfiskuotą turtą per 10 darbo dienų nuo įsiteisėjusiojo sprendimo konfiskuoti turtą, šis turtas įkainojamas rinkos kainomis, atsižvelgiant į jo būklę, kokybę, nusidėvėjimo laipsnį, prekinę išvaizdą, paklausą, realias pardavimo galimybes ir kitas svarbias aplinkybes, nuo kurių priklauso jo kaina.

- 5) lėšos už mėgėjų žvejybos leidimus valstybiniuose vandens telkiniuose, į kuriuos neišduoti leidimai naudoti žvejybos plotą;

Mėgėjų žvejybos leidimas – įmokos, skirtos žuvų ištekliams atkurti ir išsaugoti, sumokėjimo Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka patvirtinimas, suteikiantis teisę mėgėjų žvejybai (Lietuvos Respublikos mėgėjų žvejybos įstatymas, 2004). Svarbu paminėti, kad pagal Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme įtvirtintas programos lėšas – patenka tik lėšos už mėgėjų žvejybos leidimus valstybiniuose vandens telkiniuose, į kuriuos neišduoti leidimai naudoti žvejybos plotą, o nepatenka Mėgėjų žvejybos įstatyme įtvirtinti kiti atvejai: mėgėjų žvejybos leidimą žvejoti privačiame žuvininkystės vandens telkinyje arba valstybiniame žuvininkystės vandens telkinyje, į kurį neišduotas leidimas naudoti žvejybos plotą ir organizuota limituota žvejyba, mėgėjų žvejybos leidimą žvejoti valstybiniame žuvininkystės vandens telkinyje, į kurį išduotas leidimas naudoti žvejybos plotą. Taigi, tik maža dalis iš visų galimų lėšų už mėgėjų žvejybos leidimus patenka į Aplinkos apsaugos rėmimo programą.

- 6) Europos Sąjungos valstybių narių, užsienio valstybių, organizacijų ir piliečių, tarptautinių organizacijų sumokėtos lėšos žuvų ištekliams atkurti ir saugoti;

Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 1380/2013 yra nustatyta, kad: „Vykdant bendrą žuvininkystės politiką užtikrinama, kad žvejybos ir akvakultūros veikla būtų aplinkosauginiu požiūriu tvari ilguoju laikotarpiu ir būtų valdoma tokiu būdu, kuris dera su tikslais užtikrinti naudą ekonominėje, socialinėje ir užimtumo srityse ir padėti užtikrinti maisto tiekimą.“. Pagal Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymo (toliau – Žuvininkystės įstatymas) 31¹ straipsnį į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą pervedamos:

- 1) lėšos, nustatyta tvarka išieškotos už žuvų ištekliams padarytą žalą, pažeidus verslinę žvejybą jūrų vandenyse reglamentuojančius įstatymus ar kitus teisės aktus, taip pat

konfiskuotos pajamos, kurios buvo gautos padarius sunkų pažeidimą, ir pajamos už konfiskuotus realizuotus žvejybos produktus ir žvejybos įrankius;

2) Europos Sąjungos valstybių narių, užsienio valstybių, organizacijų ir piliečių, tarptautinių organizacijų lėšos, skirtos žuvų ištekliams atkurti ir išsaugoti;

3) asmenų, kurių ūkinė veikla daro neigiamą poveikį žvejybai jūrų vandenyse, lėšos, skirtos šiam poveikiui kompensuoti;

4) lėšos, gautos pardavus mokslinių tyrimų tikslais jūrų vandenyse sužvejotas žuvis ir iš jų pagamintus žvejybos produktus;

5) lėšos už aukciono būdu paskirstytas individualias žvejybos galimybes;

6) lėšos žuvų ištekliams atkurti ir saugoti, jeigu vykdoma verslinė žvejyba vidaus vandenyse.

7) juridinių ir fizinių asmenų, kurių ūkinė veikla daro neigiamą poveikį žuvų ištekliams, sumokėtos lėšos šiam poveikiui kompensuoti;

Aplinkos apsaugos įstatymas numato, kad gamtos išteklių naudotojai ir asmenys, vykdančys ūkinę veiklą privalo imtis visų būtinų priemonių, kad būtų išvengta žalos aplinkai, žmonių sveikatai ir gyvybei, kitų asmenų turtui ir interesams, o padariusieji žalos aplinkai privalo kuo skubiau imtis veiksmų, užtikrinančių teršalų ir (arba) kitokių darančių žalą aplinkai veiksmų skubią kontrolę, sulaikymą, pašalinimą ar kitokį valdymą siekiant sumažinti ar išvengti didesnės žalos aplinkai, neigiamo poveikio žmonių sveikatai ar tolesnio aplinkos elementų funkcijų pablogėjimo. Visgi, ūkinė veikla gali daryti didelę įtaką ir žalą. Vidaus vandenyse padarytos žalos žuvų ištekliams apskaičiavimo tvarkos aprašas reglamentuoja žuvų ištekliams padarytos žalos nustatymo ir jos atlyginimo dydžio apskaičiavimo tvarką (Dėl Vidaus vandenyse padarytos žalos..., 2017). Padarytos žalos žuvų ištekliams apskaičiavimas priklauso nuo žuvų rūšies, taip pat, ar bazinis įkainis tam tikrai žuvų rūšiai yra nustatytas už vienetą ar kiekį kilogramais, taip pat, ar žuvų ištekliams naikinti neteisėtai buvo panaudotos kenksmingos, sprogiosios ar kitos pavojingos cheminės medžiagos. Paskutiniu atveju yra taikomos atskiros formulės ir į jas yra įtraukiami tokie elementai kaip vandens telkinio ar jo dalies, kurioje užfiksuotas žuvų žuvimo plotas.

8) lėšos, gautos kaip medžioklės plotų naudotojų mokamas mokestis už medžiojamųjų gyvūnų išteklių naudojimą;

Pagal Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymą (toliau – Medžioklės įstatymas) medžioklės plotų naudotojas – fizinis ar juridinis asmuo, galintis būti laukinės gyvūnijos išteklių naudotoju pagal Laukinės gyvūnijos įstatymą ir turintis šio Įstatymo nustatyta tvarka išduotą leidimą naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetu (Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas, 2002). Taigi, medžiojamųjų gyvūnų išteklių naudojimo teisė yra suteikiama tiems asmenims, kurie turi specialiai tam tikslui išduotą leidimą. Kaip nurodo Medžioklės įstatymo 6 straipsnio 1 dalis: “Medžioklės plėtra, medžioklėtvarkos projektų rengimas, kai kurios medžiojamųjų gyvūnų išteklių apsaugos ir gausinimo bei medžiojamųjų gyvūnų daromos žalos prevencijos priemonės finansuojamos iš lėšų, gautų iš mokesčių už medžiojamųjų gyvūnų išteklių naudojimą, kuriuos moka visi fiziniai ir juridiniai asmenys, įgiję teisę naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetuose <...>. Mokesčių už medžiojamųjų gyvūnų išteklių naudojimą dydis priklauso nuo medžioklės plotų vienetu potencialiai galimų išgauti (sunaudoti) medžiojamųjų gyvūnų išteklių kiekio ir apskaičiuojamas pagal medžioklės plotų dydį ir šių plotų tinkamumą medžiojamiesiems gyvūnams gyventi ir veisti.“.

Ankstesnėje Aplinkos apsaugos rėmimo programos statymo redakcijoje šis lėšų šaltinis buvo įtvirtintas kaip „50 procentų medžioklės plotų naudotojų mokamo mokesčio už medžiojamųjų gyvūnų išteklių naudojimą“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2020 m. lapkričio 3 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų, kuriais reguliuojamas tam tikrų programų, fondų arba institucijų finansavimas, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ pripažino, kad 2018 m. rugsėjo 11 d. redakcijos Lietuvos Respublikos aplinkos rėmimo programos įstatymo 3 straipsnio 8 punktą prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai tuo aspektu, kad juo nustatyti valstybės biudžeto pajamas sudarantys Aplinkos apsaugos rėmimo programos finansavimo šaltiniai (lėšos) ir jų dydžiai.

Šiame nutarime buvo nurodyta, kad: „Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 3 straipsnio 8 punkte (2018 m. rugsėjo 11 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu nepaisoma Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos įstatymų, numatančių tam tikras

išlaidas, sampratos ir su ja susijusio draudimo įstatymais, kurie nėra valstybės biudžeto įstatymas, numatyti konkretaus dydžio išlaidas valstybės nuolatinėms funkcijoms vykdyti, visuomenės kasdienėms reikmėms finansuoti. Tokiu teisiniu reguliavimu taip pat paneigiamos iš Konstitucijos 129 straipsnio kylančios Vyriausybės konstitucinės teisė ir pareiga sudaryti valstybės biudžetą biudžetiniams metams bei Seimo konstitucinės teisė ir pareiga tvirtinti valstybės biudžetą būtent biudžetiniams metams, ribojami Konstitucijos 94 straipsnio 4 punkte, 130 straipsnyje nustatyti Vyriausybės įgaliojimai rengti valstybės biudžeto projektą ir Konstitucijos 67 straipsnio 14 punkte, 131 straipsnio 1 dalyje nustatyti Seimo įgaliojimai tvirtinti valstybės biudžetą.“ (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutarimas).

Tai buvo vienintelis Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų šaltinis, kuris buvo pripažintas priešataraujančiu Lietuvos Respublikos Konstitucijai, nors pagal pareiškėjos Lietuvos Respublikos Vyriausybės prašymą buvo prašoma ištirti visus Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme numatytus programos lėšų šaltinius (priešataraujančiu buvo pripažintas tik vienas). Dėl kitų Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo lėšų šaltinių Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nurodė, kad „Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 3 straipsnio (su 2018 m. rugsėjo 11 d. pakeitimu) 1–7, 9–13 punktuose nustatytas teisinis reguliavimas, kuriuo įtvirtinti valstybės biudžeto pajamas sudarantys Aplinkos apsaugos rėmimo programos finansavimo šaltiniai, nenustatant jų konkrečių dydžių (išskyrus šio straipsnio 5–7, 10, 13 punktuose nurodytas tikslines lėšas, kurių paskirtis negali būti kitokia), vertintinas kaip nustatantis valstybinės politikos prioritetui – aplinkos apsaugai – įgyvendinti būtinus valstybės lėšų šaltinius, kartu neužkertant kelio Vyriausybei kiekvienų metų valstybės biudžeto projekte numatyti ir Seimui kiekvienų metų valstybės biudžete nustatyti konkretų iš šių šaltinių planuojamų gauti lėšų dydį, kuris būtų skirtas šiam prioritetui (su juo susijusioms reikmėms) įgyvendinti. Toks teisinis reguliavimas nenustato konkretaus dydžio išlaidų valstybės nuolatinei funkcijai (visuomenės kasdienėms reikmėms) – aplinkos apsaugai – vykdyti, todėl juo nėra paneigiamos Vyriausybės konstitucinės teisė ir pareiga sudaryti valstybės biudžetą biudžetiniams metams bei Seimo konstitucinės teisė ir pareiga tvirtinti valstybės biudžetą būtent biudžetiniams metams.“ (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutarimas).

9) lėšos, išieškotos už Lietuvos Respublikos Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatymo pažeidimą;

Ši Aplinkos apsaugos rėmimo programos rūšis skiriasi savo pobūdžiu, nes tai nėra lėšos už aplinkai ir jos ištekliams padarytą žalą ar lėšos, kuriomis yra suteikiama teisė naudotis aplinkos ištekliais, o lėšų šaltinis yra labai aiškiai apibrėžtas, t. y. ši Aplinkos apsaugos rėmimo programos rūšis gali būti laikoma tokia tik tada, kai yra išieškomos lėšos dėl įvykusio Lietuvos Respublikos Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatymo (toliau – Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatymas) pažeidimo. Šio įstatymo 4 straipsnio 4 dalyje yra įtvirtina, kad „Specialiosios programos lėšas, panaudotas nenumatytiems šiame Įstatyme tikslams, Aplinkos ministerijos ar jos įgaliotos institucijos teikimu Valstybinė mokesčių inspekcija pasiūlo savivaldybėms per tris mėnesius pervesti į Valstybės išdo sąskaitą, kurioje kaupiamos Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšos. Jeigu savivaldybės Valstybinės mokesčių inspekcijos pasiūlyme nurodytu laiku neperveda lėšų, Valstybinė mokesčių inspekcija priima sprendimą šias lėšas išieškoti ne ginčo tvarka. <...>. Ne ginčo tvarka išieškotos lėšos pervedamos į Valstybės išdo sąskaitą, kurioje kaupiamos Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšos, ir naudojamos Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme numatytiems tikslams.“ (Lietuvos Respublikos Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatymas, 2003). Taigi, lėšos į Aplinkos apsaugos rėmimo programą patenka tokiu atveju, jei Specialiosios programos lėšos yra panaudojamos nenumatytiems Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatyme tikslams. Taigi, tiek Aplinkos apsaugos rėmimo programa, tiek Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo programa turi vienodą tikslą – finansuoti atitinkamuose įstatymuose nurodytas aplinkos apsaugos priemones, tačiau tik Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme yra numatyta tvarka dėl lėšų panaudojimo nenumatytiems tikslams.

10) savanoriškos juridinių ir fizinių asmenų įmokos;

Jau pati Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų šaltinio formuluotė įtvirtina, kad fiziniai ir juridiniai asmenys gali savanoriškai skirti dalį lėšų aplinkos apsaugos finansavimui. Svarbu paminėti, kad ir Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas numato galimybę fiziniams ir juridiniams asmenims savanoriškai atlikti įmokas.

11) lėšos iš sumokėtų Lietuvos Respublikos statybos įstatyme, Administracinių nusižengimų kodekse nustatytų baudų už statinių statybą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus ir iš sumokėtų įmokų už savavališkų statybų įteisinimą;

Lietuvos Respublikos statybos įstatymo (toliau – Statybos įstatymas) 27 straipsnio 26 dalis įtvirtina nuostatą, kad: „Už statybą leidžiančių dokumentų išdavimo tvarkos pažeidimus pagal kompetenciją atsako asmenys, privalantys patikrinti ar tikrinę statinio projektą ir įgalioti išduoti statybą leidžiantį dokumentą. Žala, atsiradusi dėl neteisėtai išduoto statybą leidžiančio dokumento, atlyginama Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.” (Lietuvos Respublikos statybos įstatymas, 1996).

Statybos įstatymo 1 priedas nustato Įmokos už savavališkos statybos įteisinimo mokėjimo principus ir numato, kad šią įmoką turi sumokėti statytojai (užsakovai), statinių (jų dalių) savininkai, valdytojai, naudotojai, žemės sklypų (jų dalių) savininkai, valdytojai, naudotojai, įgyvendinantys šiame įstatyme numatytą galimybę gauti statybą leidžiantį dokumentą savavališkos statybos atveju. Įmokos dydis priklauso nuo savavališkai atliktų darbų (įskaitant statybos produktus) sąnaudų vertę, tačiau kartu yra numatytas galimas mažiausias ir didžiausias įmokos dydis (t. y. įmoka negali būti mažesnė nei 86 eurai, tačiau negali viršyti 300 000 eurų sumos ir 70 procentų savavališkai atliktų statybos darbų sąnaudos vertės).

12) už savavališkai pastatytų ar savavališkai statomų statinių, statinių, pastatytų ar statomų pagal neteisėtai išduotus statybą leidžiančius dokumentus, nugriovimą, savavališkai ar pagal neteisėtai išduotus statybą leidžiančius dokumentus perstatytų ar pertvarkytų statinio dalių išardymą ar nugriauto kultūros paveldo statinio (jo dalies) atstatymą pagal teismo sprendimą iš kaltų asmenų išieškotos lėšos;

Šios Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų šaltinio pavyzdžiu galima laikyti vieną iš Lietuvos Auksčiausiojo teismų bylų, kurioje atsakovas G. K. buvo įpareigotas per šešis mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos savo ir atsakovų Zarasų rajono savivaldybės administracijos bei Gražutės regioninio parko direkcijos lėšomis nugriauti žemės sklype pastatytus gyvenamojo namo ir ūkinio pastato pamatus ir sutvarkyti statybvietę.

„Atsakovui G. K. per nustatytą terminą neįvykdžius įpareigojimo, leisti ieškovui Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Aplinkos ministerijos nugriauti žemės sklype neteisėtai pastatytus gyvenamojo namo ir ūkinio pastato pamatus, šiems darbams reikalingas lėšas išieškant iš atsakovo G. K.“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartiscivilinėje byloje).

13) lėšos, gautos kaip mokestis už aplinkos teršimą iš stacionariųjų ir mobiliųjų taršos šaltinių;

Nuo 2023 m. sausio 1 d. Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 3 straipsnis buvo papildytas nauju punktu - lėšos, gautos kaip mokestis už aplinkos teršimą iš stacionariųjų ir mobiliųjų taršos šaltinių. Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas) 2 straipsnio 8 ir 15 punktuose įtvirtina mobiliųjų ir stacionariųjų taršos šaltinių sampratą. Mobilusis taršos šaltinis – kelių, geležinkelių, oro, vandens transporto priemonė, ne keliais judantis mechanizmas, turintis degalus naudojančią vidaus degimo variklį, o stacionarusis taršos šaltinis – taršos objektas, kuris negali būti perkeliamas iš vienos vietos į kitą, nepakeitus jo paskirties ir iš esmės nesumažinus jo vertės (Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, 1999). Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas taip pat nurodo, kas yra mokesčio už aplinkos teršimą iš šių taršos šaltinių mokesčių mokėtojai: mokestį už aplinkos teršimą iš stacionariųjų taršos šaltinių moka fiziniai asmenys, juridiniai asmenys, kitos organizacijos ir jų padaliniai, kurie įstatymų nustatytais atvejais privalo turėti leidimą, kuriame nustatyti taršos normatyvai, arba kurie eksploatuoja organinius tirpiklius naudojančius įrenginius, kuriuos privaloma įregistruoti, o mokestį už aplinkos teršimą iš mobiliųjų taršos šaltinių moka fiziniai asmenys, juridiniai asmenys, kitos organizacijos ir jų padaliniai, kurie komercinei veiklai naudoja mobiliuosius taršos šaltinius, siekdami gauti ir (ar) uždirbti pajamų ar kitos ekonominės naudos. Mokesčio už aplinkos teršimą iš stacionariųjų taršos šaltinių objektu yra laikomi tam tikri į aplinką išmesti teršalai (pavyzdžiui, sieros dioksidas, azoto oksidai, sunkieji metalai ir jų junginiai deginant atliekas, amoniakas ir kiti) ir teršalai, kurie yra priskirti vienai iš teršalų grupių pagal jų kenksmingumą (I, II, III ir IV grupės). Mokesčio už aplinkos teršimą iš mobiliųjų taršos šaltinių (išskyrus oro transporto priemones, naudojamas keleiviams ir kroviniams vežti ir žemės ūkio veiklai naudojamus ne keliais judančius mechanizmus) objektu yra eksploatavimui Lietuvos Respublikoje sunaudoti degalai

(pavyzdžiui, benzinas, dyzelinas ir gazolis, suskystintos naftos dujos ir kiti). Bene svarbiausiu Aplinkos apsaugos rėmimo programai Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo straipsniu turėtų būti laikomas šio įstatymo 12 straipsnis, kuris numato mokesčio už aplinkos teršimą iš stacionariųjų ir mobiliųjų taršos šaltinių paskirstymą ir tikslinį panaudojimą. Šiame straipsnyje yra įtvirtinta, kad mokestis už aplinkos teršimą iš stacionariųjų ir mobiliųjų taršos šaltinių paskirstomas taip:

1) 30 procentų įskaitoma į valstybės biudžetą;

2) 70 procentų įskaitoma į savivaldybės, kurios teritorijoje yra stacionarusis taršos objektas (įrenginys), o teršiant iš mobiliojo taršos šaltinio – į savivaldybės, kurios teritorijoje registruotas mokesčio mokėtojas, eksploatuojantis (naudojantis) mobiliųjų taršos šaltinį, biudžetą. Šios lėšos naudojamos pagal tikslinę paskirtį Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiojoje programoje numatytoms priemonėms finansuoti.

Taigi, nors Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas į programos lėšų šaltinių sąrašą ir įtraukė lėšas, gautas kaip mokesčius už aplinkos teršimą iš stacionariųjų ir mobiliųjų taršos šaltinių, tačiau didžioji dalis mokesčio yra įskaitoma į savivaldybių biudžetus ir naudojama pagal Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatymo nuostatas.

14) kitos teisėtai gautos lėšos.

Į šią lėšų kategoriją patenka visos kitos teisėtai gautos lėšos, kurios nepatenka į konkrečiai įvardintas Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme numatytas lėšas.

Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos duomenimis 2020 m. sausio – rugpjūčio mėnesiais už aplinkai padarytą žalą buvo sumokėta 939 360 eurų, o pažeidimus padariusiems fiziniams ir juridiniams asmenims iš viso skirta baudų už 177 734 eurus. Nors pinigų suma (atkreipiant dėmesį į tai, jog tai aštuonių mėnesių, o ne vienerių metų laikotarpis) ir nėra itin didelė, lyginant su sumomis, kurios cirkuliuoja valstybės biudžete, tačiau vis vien tai yra pinigai, kuriais yra siekiama atstatyti gamtos išteklių būklę.

Taigi, galima daryti išvadą, kad Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas numato pakankamai platų lėšų šaltinių sąrašą, kurių detalesnis teisinis reglamentavimas yra nustatytas specialiuose įstatymuose (pavyzdžiui, Aplinkos apsaugos įstatymas, Mokesčio už

aplinkos teršimą įstatymas, Medžioklės įstatymas ir kiti) bei atitinkamuose Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymais patvirtintose metodikose, aprašuose ir taisyklėse.

2.2. Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų panaudojimas

Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 2 straipsnio 1 dalis įtvirtina, kad „Programos tikslas – finansuoti priemonės, numatytas šio įstatymo 4 straipsnyje“. Pagal šį straipsnį Programos lėšos naudojamos:

1) priemonėms, kuriomis kompensuojama aplinkai padaryta žala, kraštovaizdžio kompleksams ar elementams atkurti, aplinkosaugos objektams projektuoti, statyti, rekonstruoti, remontuoti, aplinkos teršimo šaltiniams pašalinti, gamtos ištekliams atkurti ir gausinti;

2) žuvų ištekliams atkurti ir saugoti;

3) medžiojamųjų gyvūnų išteklių apsaugos ir gausinimo priemonėms; medžioklėtvarkos projektams rengti; medžiojamųjų gyvūnų ir medžioklės moksliniams tyrimams; medžiojamųjų gyvūnų, saugomų pagal Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimus, monitoringui; brakonieriavimo stabdymo priemonėms; medžioklės plėtros, saugaus elgesio medžioklėje skatinimo, medžioklės kultūros, tradicijų puoselėjimo priemonėms; griežtai saugomų rūšių laukinių gyvūnų ir medžiojamųjų gyvūnų, kurių medžioklė uždrausta visus metus, padarytai žalai žemės, miško ir vandens telkinių sklypų, kuriuose nėra uždrausta medžioti, savininkams, valdytojams ir naudotojams kompensuoti, šių gyvūnų daromos žalos prevencijos priemonėms; vilkų ūkiniams gyvūnams padarytai žalai atlyginti; valstybės įgyvendinamoms laukinių gyvūnų globos ir užkrečiamųjų ligų prevencijos priemonėms; Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 22 straipsnyje nustatytoms kompensacijoms medžioklės plotų naudotojams ir privačių žemės sklypų savininkams mokėti;

4) aplinkos apsaugos, gamtos išteklių naudojimo ir jų gausinimo programoms, schemoms, planams, įstatymų ir kitų teisės aktų projektams rengti;

5) moksliniams taikomiesiems darbams, aplinkos monitoringui atlikti, poveikiui aplinkai vertinti;

6) valstybinėms aplinkos apsaugos įstaigoms ir organizacijoms aprūpinti prietaisais, įrenginiais, medžiagomis ir kitomis materialinėmis priemonėmis aplinkosaugos veiklai vykdyti;

7) su aplinkos apsauga susijusiam švietimui, mokymui, leidybai, specialistų kvalifikacijai kelti, informacijai skleisti, renginiams ir konkursams organizuoti, tarptautinių projektų ir sutarčių įgyvendinimo išlaidoms apmokėti;

8) vardinėms premijoms asmenims už nuopelnus aplinkosaugos srityje;

9) neetatiniams aplinkos apsaugos inspektoriams skatinti, atliekamiems aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo kontrolės darbams ir rengiamoms programoms įgyvendinti – ne daugiau kaip 5 procentai Programos metinių lėšų;

10) savavališkai pastatytiems ar savavališkai statomiems statiniams, statiniams, pastatytiems ar statomiems pagal neteisėtai išduotus statybą leidžiančius dokumentus, nugriauti, savavališkai ar pagal neteisėtai išduotus statybą leidžiančius dokumentus perstatytoms ar pertvarkytoms statinio dalims išardyti, nugriautam kultūros paveldo statiniui (jo daliai) atstatyti pagal teismo sprendimą; savavališkų statybų prevencijai; statinių ekspertizėms atlikti, kai šias ekspertizes būtina atlikti dėl statinių avarijų prevencijos ar pareiškiant ieškinius teismams; su teritorijų planavimo valstybine priežiūra ir statybos valstybine priežiūra susijusiam švietimui, leidybai, specialistams mokyti, jų kvalifikacijai kelti; statybos valstybinę priežiūrą atliekantiems specialistams aprūpinti prietaisais, įrenginiais, medžiagomis ir kitomis materialinėmis priemonėmis veiklai statybos valstybinės priežiūros srityje vykdyti;

11) kraujasiurbių upinių mašalų populiacijos pokyčių stebėjimams ir populiacijos reguliavimo priemonėms finansuoti;

12) oro ir vandens taršos mažinimo ir prevencijos investicijų projektams finansuoti;

13) Programos lėšų administravimui finansuoti.

Atskirai paminėtina ankstesniuose skyriuose aptarto Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimo dalis, kurioje aptariama šiuo metu nebegaliojanti Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies nuostata: „Programos lėšos, nepanaudotos einamaisiais biudžetiniais metais, yra naudojamos kitiems metams numatytioms priemonėms finansuoti.“. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas nurodė: „Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje nustatytu teisiniu reguliavimu, pagal kurį einamaisiais biudžetiniais metais nepanaudotos Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšos ne grąžinamos į valstybės biudžetą, o naudojamos kitais biudžetiniais metais vykdomoms aplinkos apsaugos priemonėms finansuoti, nepaisoma iš

Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos įstatymų, numatančių tam tikras išlaidas, sąvokos, aiškinamos kartu su Konstitucijos 129 straipsnyje įtvirtinta biudžetinių metų samprata, kyšančio draudimo kitų metų valstybės biudžete numatyti praėjusiais biudžetiniais metais nepanaudotas valstybės biudžeto lėšas valstybės nuolatinėms funkcijoms vykdyti (visuomenės kasdienėms reikmėms). Konstatuotina, kad tokiu teisiniu reguliavimu paneigiamos konstitucinė biudžetinių metų samprata ir su ja susijusios Vyriausybės konstitucinės teisė ir pareiga sudaryti valstybės biudžetą būtent biudžetiniams metams bei Seimo konstitucinės teisė ir pareiga tvirtinti valstybės biudžetą būtent biudžetiniams metams.“ (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutarimas). Po šio priimto nutarimo Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 4 straipsnyje liko galioti tik šios programos lėšų panaudojimo priemonių sąrašas.

Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų panaudojimui yra svarbus Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. kovo 13 d. įsakymas „Dėl Aplinkos ministerijos biudžeto programų lėšų naudojimo ir administravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Iki šio laikotarpio galiojo dar 2004 m. gegužės 19 d. priimtas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų naudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, kuris buvo skirtas išskirtinai Aplinkos apsaugos rėmimo programai ir numatė lėšų skyrimo ir naudojimo tvarką, paraiškų teikimo ir vertinimo tvarką, dotacijų savivaldybių vykdomosioms institucijoms teikimo ir atsiskaitymo už lėšų panaudojimą tvarką. Šiuo metu galiojančiame Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. kovo 13 d. įsakymu patvirtintas aprašas nustato tokių programų finansavimo principus, paraiškų administravimą, sprendimus dėl finansavimo priėmimo ir ataskaitų pateikimo tvarką:

- Aplinkos apsaugos rėmimo programos (toliau – AARP), išskyrus Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 4 straipsnio 12 punkte nurodytų projektų;
- Atliekų prevencijos ir tvarkymo programos (toliau – APTP);
- Bendrųjų miškų ūkio reikmių finansavimo programos (toliau – BMŪRFP);
- Klimato kaitos programos veiklų, nurodytų 2022–2025 m. Klimato kaitos programos investicijų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. balandžio 20

d. nutarimu Nr. 383 „Dėl 2022–2025 m. Klimato kaitos programos investicijų plano patvirtinimo“.

Aplinkos apsaugos rėmimo programai svarbiausiomis šio Aprašo nuostatomis būtų galima pripažinti šias nuostatas:

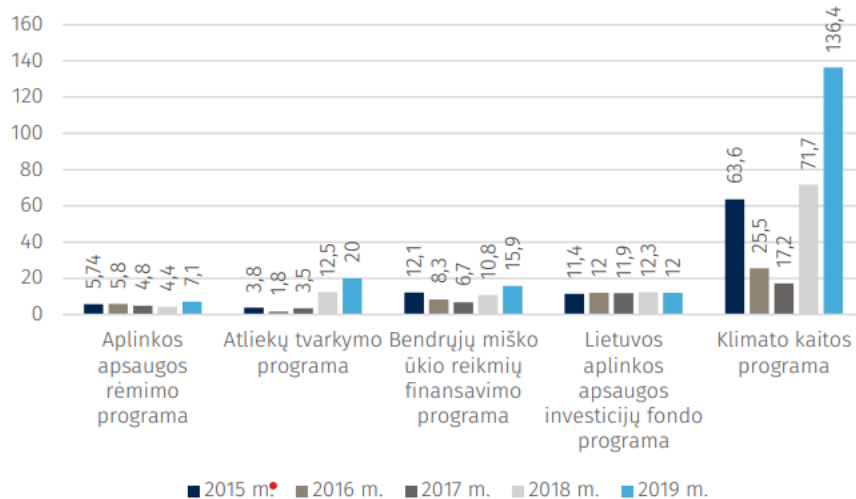
- Programų lėšos naudojamos ankstesnių metų programų lėšų naudojimo priemonių patvirtintoms priemonėms ir naujoms Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos, išskyrus Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 4 straipsnio 12 punkte nurodytą priemonę (2 nuostata);
- Veiklos, kurioms skiriamos lėšos, negali būti finansuotos ar finansuojamos iš kitų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto, kitų piniginių išteklių, kuriais disponuoja valstybė, Europos Sąjungos struktūrinių fondų, kitų Europos Sąjungos finansinės paramos priemonių ar kitos tarptautinės paramos lėšų (5 nuostata);
- Įtvirtinta Aplinkos apsaugos rėmimo programos priemonių plano pavyzdinė forma (Aprašo 3 priedas).

Oro ir vandens taršos mažinimo ir prevencijos investicijų projektų finansavimas yra numatytas kaip viena iš Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme įvardinta lėšų panaudojimo priemonė (4 straipsnio 12 punktą), tačiau kaip nurodyta anksčiau minėtame Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakyme „Dėl Aplinkos ministerijos biudžeto programų lėšų naudojimo ir administravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ programos lėšos yra naudojamos ankstesnių metų programų lėšų naudojimo priemonių patvirtintoms priemonėms ir naujoms programoms, išskyrus oro ir vandens taršos mažinimo ir prevencijos investicijų projektų finansavimą. Ši priemonė nėra numatyta ir pateiktame Aplinkos apsaugos rėmimo programos priemonių plano pavyzdinėje formoje (Aprašo 3 priedas), tad galima daryti išvadą, kad nors oro ir vandens taršos mažinimo ir prevencijos investicijų projektų finansavimas ir yra numatytas Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme, tačiau pačiame įstatyme ar jį detalizuojančiuose teisės aktuose apie šią priemonę, jos finansavimą informacijos daugiau nėra pateikta.

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (toliau – Valstybės kontrolė) 2020 m. atliko valstybinį auditą, kuriuo buvo vertinamas aplinkos apsaugos ir taršos prevencijos veiklos

efektyvumas ir rezultatyvumas. Vienas iš pagrindinių audito rezultatų – aplinkos apsaugai skiriamų lėšų naudojimas neužtikrina, kad būtų sprendžiamos ilgalaikės šios srities problemos.

1 pav. Fiksuoto finansavimo programose nepanaudotų lėšų likutis, mln. Eur

Šaltinis: aukščiausioji audito institucija pagal Aplinkos ministerijos duomenis. Prieiga internetu: <https://www.valstybeskontrolė.lt>.

Pastebima, kad 2015 – 2019 m. Aplinkos apsaugos rėmimo programos nepanaudotų lėšų likutis, lyginant jį su kitų Aplinkos ministerijos administruojamų fiksuotomis finansavimo programomis, nėra didelis.

Pagal Valstybės kontrolės atlikto valstybinio audito išvadas – 2018 m. duomenimis, aplinkos apsaugos fiksuoto finansavimo programose nepanaudotų lėšų dalis yra didžiausia lyginant su kitomis šalyje veikiančiomis fiksuoto finansavimo programomis.

Pagal Aplinkos ministerijos pateiktus duomenis fiksuoto finansavimo programų nepanaudotų lėšų likučiai susikaupė dėl šių priežasčių:

- programų lėšomis finansuojami projektai (tęstiniai), kurių įgyvendinimo ciklas yra 2–3 metai;
- didesnės gautos įplaukos į programas, nei buvo planuota;

- tikslingiau ir efektyviau naudoti fiksuoto finansavimo programų lėšas trukdo nepakankamai efektyvios programų administravimo sistemos ir procesai: ribota priemonių įvairovė, patvirtinus jas ilgai trunka konkursinės, paraiškų atrankos, sutarčių sudarymo, viešųjų pirkimų procedūros. (Aplinkos apsaugos ir taršos prevencijos..., 2020).

Pagal 2022 m. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro patvirtintus Aplinkos apsaugos rėmimo programos finansavimų kryptių įsakymus (su pakeitimais) – iš viso buvo paskirstyta 6,9 mln. eurų, nepaskirstytas likutis – 517,5 tūkst. eurų (2022-08-04 įsakymas Nr.-134). Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaitoje, kurioje buvo siekiama įvertinti, ar užtikrinamas efektyvus ir rezultatyvus aplinkos apsaugos ir taršos prevencijos sistemos valdymas, įtvirtinta: „<...> per 2019 m. gauta 6,1 mln. Eur įplaukų, panaudota per 2019 m. tik 2,9 mln. Eur. 2019 m. nepanaudotas lėšų likutis buvo 7,1 mln. Eur (2019 m. nepanaudotų lėšų dalis 71 proc.).“ (Aplinkos apsaugos ir taršos prevencijos..., 2020).

Taigi, lyginant 2019 m. ir 2022 m. Aplinkos apsaugos rėmimo programos nepanaudotas lėšas, galima daryti išvadą, kad 2022 m. nepasiskirstytas likutis buvo gerokai mažesnis nei 2019 m. nepanaudotos lėšos, nors tiek 2019 m., tiek 2021 m. gautos lėšos buvo panašaus dydžio.

Valstybės kontrolė 2018 m. atliko Valstybės konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių teisingumo bei valstybės biudžeto lėšų ir turto valdymo, naudojimo ir disponavimo jais teisėtumą vertinimą. Šioje valstybinio audito ataskaitoje įtvirtinta, kad fiksuoto finansavimo programų lėšomis yra dengiamas finansavimo trūkumas, t. y. jos skiriamos kitoms šio finansavimo programos ir asignavimų valdytojų įgyvendinamoms strateginio veiklos plano programoms, finansuojamoms įprastu biudžeto derybų būdu skiriamais asignavimais, finansuoti (2018 metų valstybės konsoliduotųjų finansinių..., 2018). Fiksuoto finansavimo programų lėšų perskirstymo pavydžiu buvo paimtos ir Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšos, nurodant, kad „3 869,5 tūkst. Eur Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų 2018 m. skirta ir Aplinkos ministerijos SVP programų 8 priemonių finansavimui (jos finansuotos ir iš valstybės biudžeto (šių lėšų dalis sudarė nuo 68 iki 99,6 proc.) ir Atliekų tvarkymo programos lėšų). Kaip nurodė ministerija, rengiant 2018–2020 m. SVP projektą, dalis programos lėšų 2018 m. buvo paskirstytos ministro valdymo srities įstaigoms (Aplinkos apsaugos agentūrai, Aplinkos apsaugos departamentui, Lietuvos

zoologijos sodui ir kt.), nes skiriamų valstybės biudžeto asignavimų nepakako įstaigų veiklos ir funkcijų vykdymui užtikrinti.“ (2018 metų valstybės konsoliduotųjų finansinių..., 2018).

Plačiau nagrinėjant Aplinkos apsaugos rėmimo programos 2022 m. finansavimo kryptių įsakymus (o jei tiksliau – Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2022 m. birželio 14 d. įsakymą „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2022 m. sausio 24 d. įsakymo Nr. D1-16 „Dėl Aplinkos apsaugos rėmimo programos 2022 m. finansavimo kryptių patvirtinimo“ pakeitimo) galima pastebėti, jog yra įtvirtintos visokio pobūdžio lėšų paskirstymo kryptys, atskirai paminėtinės:

1. Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnų uniformos dalių įsigijimas (skirti 65 tūkst. Eur pagal 6.1 punktą ir 116 tūkst. Eur pagal 6.7 punktą). Svarbu paminėti, jog vėlesniu įsakymu šios sumos buvo apjungtos į bendrą 225 tūkst. Eur sumą);
2. Aplinkos apsaugos agentūros garažų Vilniuje, Visorių g. 30, remontas (skirta 35,5 tūkst. Eur);
3. Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnų pažymėjimų blankų pirkimas (skirta 3,6 tūkst. Eur);
4. Interneto svetainės *www.zoosodas.lt* sukūrimas (skirta 15 tūkst. Eur)
5. Pašarų įsigijimas (skirta 60,8 tūkst. Eur);
6. Vardinės premijos asmenims už nuopelnus aplinkosaugai (skirta 6,4 tūkst. Eur).

Lėšų panaudojimas tokioms priemonėms priverčia užduoti klausimą „ar iš tikrųjų lėšų panaudojimas tokioms priemonėms yra teisingas ir tikslingas?“. Nors kiekvienos iš šių priemonių atskiras finansavimas ir nėra didelis, tačiau sudėjus šių priemonių bei kitų panašaus pobūdžio priemonių pinigines sumas, bendra suma gaunasi nemaža ir užima pakankamą dalį bendrame Aplinkos apsaugos rėmimo programos finansavime, nors ir nėra tiesioginės sąsajos tarp šių priemonių finansavimo ir gamtos išteklių saugojimo, tausojimo ir gausinimo.

Taigi, galima daryti išvadą, jog ne fiksuotos finansavimo programos prigimtis yra kliūtis aplinkos apsaugai skiriamų lėšų naudojimo neužtikrinimui, o ilga finansuojamų projektų trukmė, neefektyvi programų administravimo sistema ir jos procesai, negalėjimas numatyti realiai gaunamų įplaukų į programas ir priemonių, tiesiogiai nesusijusių su aplinkos apsauga, numatymas ir finansavimas.

3. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įgyvendinimas

3.1. Institucijos, įgyvendinančios Aplinkos apsaugos programą

Aplinkos apsaugos rėmimo programos 2 straipsnio 2 dalis įtvirtina, kad šią Programą administruoja Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija ar jos įgaliota institucija, o Programos lėšų naudojimo, subsidijų ir dotacijų teikimo tvarką nustato aplinkos ministras. Pagal Aplinkos apsaugos įstatymo 6 straipsnį Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, vykdydama aplinkos apsaugos valdymą ir valstybinį gamtos išteklių naudojimo reguliavimą:

- pagal savo kompetenciją rengia ir tvirtina aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo normas, normatyvus, standartus bei taisykles (4 punktas);
- pagal savo kompetenciją nustato gamtos išteklių naudojimo limitus ir sąlygas, leidimų išdavimo tvarką, reglamentuoja ir kontroliuoja gamtos išteklių apskaitą, organizuoja valstybinių kadastrų bei registrų, priskirtų ministerijos kompetencijai, sudarymą bei tvarkymą (5 punktas);
- rengia ir tvirtina aplinkai padarytos žalos apskaičiavimo metodikas (11 punktas);
- pagal savo kompetenciją organizuoja ir koordinuoja mokslo tyrimus, susijusius su gamtos ištekliais ir jų naudojimu bei aplinkos apsauga (13 punktas);
- nustatyta tvarka naudoja Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšas (14 punktas);
- rengia ataskaitas apie aplinkos būklę Lietuvos Respublikoje, koordinuoja ir pagal savo kompetenciją organizuoja visuomenės aplinkosauginį švietimą bei informavimą, rūpinasi aplinkos apsaugos specialistų kvalifikacijos tobulinimu (16 punktas)
- vykdo valstybinę aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo kontrolę, nustato valstybinės aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo kontrolės vykdymo tvarką (17 punktas)
- vykdo kitas įstatymų nustatytas funkcijas (20 punktas).

Taigi, Aplinkos ministerijai yra pavesta daugybė funkcijų, susijusių su aplinkos apsauga: normatyvų, standartų ir taisyklių rengimas bei tvirtinimas, aplinkai padarytos žalos apskaičiavimo metodikos rengimas bei tvirtinimas, tačiau taip pat Aplinkos ministerijai yra pavesta naudoti Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšas.

Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatymo 4 straipsnio 3 dalis įtvirtina ir tai, kad ataskaita, o prireikus ir papildoma informacija apie Specialiosios programos priemonių vykdymą yra teikiama Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai jos nustatyta tvarka.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. kovo 4 d. įsakymas „Dėl Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos priemonių vykdymo patikrinimo tvarkos aprašo, Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos priemonių vykdymo ataskaitos formos ir Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos priemonių vykdymo ataskaitos formos pildymo taisyklių patvirtinimo“ nustato Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos priemonių vykdymo ataskaitos pateikimo tvarką ir pagrindinius Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos (toliau – AAD) vykdomos programos kontrolės principus (Dėl Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo..., 2011). Šiuo įsakymu yra įtvirtintas ir Aplinkos ministerijos vaidmuo Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programoje pasireiškiantis tuo, kad Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos priimtos ataskaitos kopija yra pateikiama Aplinkos ministerijai, informuojant apie ataskaitoje pateiktų duomenų patikrinimo tikslingumą. Taigi, Aplinkos ministerija yra įtraukta ir į Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos vykdymo procesus, kuriuose dalyvauja priimdama ataskaitų kopijas.

Pagal 2023 m. kovo 13 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymą „Dėl Aplinkos ministerijos biudžeto programų lėšų naudojimo ir administravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ Aplinkos ministerijos Strateginio ir finansų valdymo skyriui yra pavesta koordinuoti Aplinkos apsaugos rėmimo programos, išskyrus Aplinkos apsaugos rėmimo programos 4 straipsnio 12 punkte nurodytų projektų, administravimą.

Pagal 2012 m. vasario 6 d. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymą „Dėl Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų naudojimo tarybos sudėties ir darbo reglamento patvirtinimo“ Tarybos tikslas – vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gegužės 19 d. įsakymu „Dėl Paraiškų dėl aplinkosaugos projektų (priemonių) finansavimo, naudojant Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšas, pateikimo, šių projektų (priemonių) įvertinimo ir jų finansavimo tvarkos aprašo bei Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų panaudojimo tarybos nuostatų patvirtinimo“ patvirtinto Programos lėšų naudojimo tvarkos

aprašo nuostatomis, kasmet aplinkos ministro įsakymu tvirtinamomis Programos finansavimo kryptimis, Aplinkos ministerijos struktūrinių padalinių pagal veiklos sritį atliktais Tarybai pateiktų paraiškų kokybiniais vertinimais:

- atrinkti paraiškas
- rengti rekomendacijas dėl lėšų skyrimo Tarybai pateiktiems projektams ir priemonėms.

Svarbu paminėti, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. gegužės 19 d. įsakymas „Dėl Paraiškų dėl aplinkosaugos projektų (priemonių) finansavimo, naudojant Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšas, pateikimo, šių projektų (priemonių) įvertinimo ir jų finansavimo tvarkos aprašo bei Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų panaudojimo tarybos nuostatų patvirtinimo“ yra negaliojantis nuo 2023 m. kovo 20 d. ir buvo pakeistas kitu Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu „Dėl Aplinkos ministerijos biudžeto programų lėšų naudojimo ir administravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Taigi, nors ir buvo panaikintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas, kuriuo vadovaujantis yra nustatyti Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų panaudojimo tarybos tikslai, tačiau ši Taryba, vadovaudamasi kasmet tvirtinamomis Aplinkos apsaugos rėmimo programos finansavimo kryptimis ir Aplinkos ministerijos struktūrinių padalinių pagal veiklos sritis atliktais vertinimais, atrenka paraiškas ir rengia rekomendacijas dėl lėšų skyrimo pateiktiems projektams ir priemonėms.

Galima daryti išvadą, kad pagrindinė Aplinkos apsaugos rėmimo programą įgyvendinanti institucija – Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija (atskirai paminėtinas Strateginio ir finansų valdymo skyrius, kuris koordinuoja Aplinkos apsaugos rėmimo programos administravimą) bei specialiai tam tikslui sudaryta Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų panaudojimo taryba (sudaroma ir tvirtinama Lietuvos Respublikos aplinkos ministro).

3.2. Paraiškų teikimas, svarstymas ir vertinimas

Kaip minėta anksčiau Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Strateginio ir finansų valdymo skyriui (toliau – SFVS) yra pavesta koordinuoti Aplinkos apsaugos rėmimo programos administravimą. Visgi, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. kovo 13 d. įsakymas “Dėl Aplinkos ministerijos biudžeto programų lėšų naudojimo ir administravimo

tvarkos aprašo patvirtinimo” numato, kad paraiškos gali būti teikiamos ne tik SFVS, bet ir Aplinkos projektų valdymo agentūrai (toliau – APVA). APVA, kaip turintį teisę priimti paraiškas subjektą, galima laikyti dėl to, kad Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas kaip vieną iš lėšų panaudojimo priemonių yra įtvirtinęs oro ir vandens taršos mažinimo ir prevencijos investicijų projektų finansavimą (Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo 4 straipsnio 12 dalis), o APVA veiklos sritimi yra laikomas oro taršos ir vandens taršos mažinimas, numatant Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondą (LAAIF), kurio lėšomis yra finansuojami aplinkos apsaugos investiciniai projektai, kuriuos įgyvendinus sumažėja neigiamas ūkinės veiklos poveikis aplinkai ir užtikrinamas įgyvendinto projekto tęstinis aplinkos apsaugos efektas. LAAIF vandenų apsaugos srityje yra finansuojamas komunalinių nuotekų ir gamybinių nuotekų tvarkymas, o aplinkos oro apsaugos srityje finansuojama:

- Technologinių įrenginių ir priemonių diegimas, mažinant ūkinės veiklos metu į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekį ir palaidų kietųjų medžiagų patekimą už veiklos vykdymo teritorijos ribų.
- 1 MW ir didesnės, bet ne didesnės kaip 50 MW šiluminės galios vidutinių kurą deginančių įrenginių išmetamų dujų valymo įrenginių ar kitų taršos mažinimui skirtų technologijų diegimas ir (ar) modernizavimas.
- Priemonių diegimas ūkinėje veikloje nemetaninių lakiųjų organinių junginių (NMLOJ) išsiskyrimo mažinimo.

Kaip skelbiama APVA internetiniame puslapyje LAAIF programos paramos gavėjai yra visi juridiniai asmenys, įgyvendinantys projektus Lietuvos Respublikos teritorijoje, taip pat nurodant:

- Vieno investicinio projekto įgyvendinimui parama negali viršyti 200 tūkst. Eur;
- Subsidija negali viršyti 70 proc. tinkamų išlaidų;
- Projekto tikslas bei planuojami aplinkos (vandenų ir oro taršos mažinimo) apsaugos rodikliai turi būti susiję su esamos aplinkos taršos mažinimu;
- Subsidija išmokama per 2 kartus (60 proc. įgyvendinus projektą ir 40 proc. – po 12 mėn. Pareiškėjui pasiekus planuotus aplinkos apsaugos rodiklius) kompensavimo būdu po to kai pareiškėjas pilnai įgyvendina projektą;
- Nefinansuojami projektai, susiję su gamybos arba kitos veiklos plėtra ir projektai, kurie finansuojami arba yra tinkami finansuoti Europos Sąjungos fondų lėšomis. (Patvirtintos LAAIF 2020 – 2022 m. finansavimo kryptys, 2020).

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. kovo 13 d. įsakymas “Dėl Aplinkos ministerijos biudžeto programų lėšų naudojimo ir administravimo tvarkos aprašo patvirtinimo” (toliau – Įsakymas) įtvirtina, kad „Iki einamųjų kalendorinių metų spalio 1 d. SFVS Aplinkos ministerijos politikos grupėms ir skyriams, įstaigoms prie Aplinkos ministerijos ir kitoms Aplinkos ministerijos reguliavimo sričiai priskirtoms įstaigoms ir įmonėms išsiunčia kvietimą el. paštu teikti paraiškas finansuoti kitų metų poreikius.“. Šie subjektai iki einamųjų biudžetinių metų spalio 31 d. teikia paraiškas dėl kitais kalendoriniais metais tiesioginėms funkcijoms vykdyti reikalingų programų lėšomis finansuojamų projektų. Taigi, Įsakymu yra nustatyti aiškūs terminai iki kada SFVS turi išsiųsti kvietimus paraiškų teikimui ir kada turi būti pateiktos norimų finansuoti projektų paraiškos. Jei paraiškos pateikiamos vėliau, jos nagrinėjamos tik tikslinant Priemonių planą (Įsakymo 34 punktą).

Įsakymas taip pat numato, kad savivaldybės teikia paraiškas gauti lėšų iš Aplinkos apsaugos rėmimo programos pagal specialią formą, kurioje turi būti numatyta:

1. Projekto pavadinimas;
2. Iš programos prašoma lėšų suma;
3. Informacija apie pareiškėją (pareiškėjo pavadinimas ir kodas, juridinė forma, vykdoma veikla, adresas, telefonai, el. paštas);
4. Už projektą atsakingas asmuo (vardas, pavardė, pareigos, telefonai, el. paštas);
5. Teisės aktas, kuriuo vadovaujantis prašoma lėšų projektui (kokia programa, koks teisės aktas įgyvendinamas, kaip atitinka Vyriausybės prioritetus, Aplinkos ministerijos starteginį veiklos planą);
6. Projekto aprašymas: pagrindimas (paaiškinti, kodėl šis projektas reikalingas, kokias problemas padės išspręsti), tikslas (nurodyti, kokie projekto tikslai, kada planuojama juos pasiekti, nurodant, kokią veiklą vykdant);
7. Projekto planuojami rezultatai, projekto aplinkosauginė nauda, nauda visuomenei (nurodyti, ką tikimasi pasiekti įgyvendinus projektą);
8. Projekto įgyvendinimo terminas (nurodyti laikotarpį, per kurį planuojama įgyvendinti projektą);
9. Bendra projekto vertė (nurodant bendrą projekto vertę, įskaitant projektui skiriamas nuosavas ir kitų finansavimo šaltinių lėšas);
10. Išlaidų pagrindimas (nurodyti, kaip apskaičiuotas lėšų poreikis);

11. Projekto etapai ir kiekvienam iš jų prašoma lėšų suma (kai projektas trunka ilgiau nei vienus kalendorinius metus, aprašyti projekto eigą kiekvienais metais (etapais));
12. Kiek lėšų šiai veiklai ar panašiam projektui skirta iš programos per praėjusius penkerius metus;
13. Priedai: planuojamas detalus biudžeto lėšų paskirstymas, išlaidas pagrindžiantys dokumentai, planuojamas projekto įgyvendinimo grafikas ir kiti su projekto finansavimu susiję dokumentai.

Taigi, paraiškos forma savivaldybėms gauti lėšų iš Aplinkos apsaugos rėmimo programos projektams finansuoti yra pakankamai detali, nes reikalaujama ne tik aprašyti projektą, bet ir nurodyti planuojamus rezultatus, programos reikalingumą ir naudą aplinkos apsaugai ir visuomenei. Svarbu paminėti, kad yra nustatyta projektui skirtinų lėšų vienam projektui riba, t. y. vienam savivaldybės teikiamam projektui finansuoti gali būti skiriama ne didesnė kaip 100 000 eurų dotacija. Visgi, taisyklė nėra absoliuti ir nėra taikoma atvejams, kai lėšos skiriamos ekstremalaus įvykio prevencijai ar padariniams likviduoti, upių vientisumui atkurti ir (ar) hidroelektrinių neigiamam poveikiui mažinti. Atskirai paminėtinas ir įtvirtintas paraiškos formos reikalavimas – savivaldybėms nurodyti nuosavų šaltinių lėšas (pagal bendrąją taisyklę savivaldybės prisideda ne mažiau kaip 30 procentų nuosavų lėšų) yra netaikomas tais atvejais, kai lėšos yra skiriamos ekstremalaus įvykio prevencijai ar padariniams likviduoti, upių vientisumui atkurti ir (ar) hidroelektrinių neigiamam poveikiui mažinti, miestų miškų priežiūros, apsaugos ir tvarkymo darbams vykdyti (Įsakymo 37 punktas). Tokiu atveju turi būti pateikiami atitinkami ekstremalų įvykių patvirtinantys dokumentai.

Pateiktos paraiškos yra vertinamos tiek dėl administracinės, tiek dėl kokybinės aitikties. Administracinį paraiškos vertinimą atlieka pati SFVS per 10 darbo dienų nuo paraiškos užregistravimo, o kokybinį paraiškos vertinimą atlieka Aplinkos ministerijos politikos grupė arba skyrius per 10 darbo dienų nuo paraiškos gavimo dienos. Atlikus šiuos vertinimus SFVS paraišką ir surinktą informaciją teikia derinti pagal veiklos sritį kuriojančiam viceministrui ar kancleriui. Atliekant paraiškų administracinį ir (ar) kokybinį vertinimą ir nustačius, kad buvo pateikta ne visa reikalaujama informacija ar netinkamai užpildyta paraiškos forma – pareiškėjas yra informuojamas apie trūkumus ir yra nustatomas 5 darbo

dienų terminas papildomai informacijai ar patikslintai paraiškai pateikti (jų nepateikus, paraiška yra atmetama).

Svarbu paminėti, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2012 m. vasario 6 d. įsakymu „Dėl Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų naudojimo tarybos sudėties ir darbo reglamento patvirtinimo” buvo sudaryta Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų panaudojimo taryba, kurią sudaro ir Aplinkos ministerijos kancleris, tiek aplinkos viceministras. Tad šie nariai ir atsako už racionalų tikslinį programos lėšų paskirstymą, naudojimą ir veiksmingą valdymą.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymais yra pakankamai detaliai įtvirtinta tvarka, susijusi su paraiškų, siekiant gauti finansavimą aplinkos apsaugos priemonėms, teikimo, svarstymo ir vertinimo tvarka.

IŠVADOS

1. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa – papildomas finansavimo šaltinis specialiai įtvirtintoms aplinkos apsaugos priemonėms Lietuvoje finansuoti. Nors šios programos lėšos nesudaro didelės dalies tarp bendrai aplinkos apsaugai skirtų lėšų, tačiau gautos lėšos dažniausiu atveju yra panaudojamos pagal programos paskirtį ir užtikrina numatytų priemonių įgyvendinimą.
2. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas numato pakankamai platų lėšų šaltinių sąrašą, kuriame yra įtvirtintos įvairaus pobūdžio lėšos. Visgi, plataus lėšų šaltinių sąrašo įtvirtinimas nulemia nepakankamai išsamių jį įgyvendinančių dokumentų priėmimą.
3. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas taip pat įtvirtina sąrašą priemonių, kurioms yra naudojamos gautos lėšos. Problematika išvelgiama tais atvejais, kai tarpusavyje nedera Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymų ir jį įgyvendinančių dokumentų nuostatos.
4. Ne visų Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų nepanaudojimas ar panaudojimas ne pagal paskirtį verčia susimąstyti, ar nėra reikalingos papildomos priemonės, kurios užtikrintų efektyvesnę ir tikslingą lėšų panaudojimą, pavyzdžiui, numatant antrąjį papildomą terminą, kurio metu pareiškėjai galėtų teikti paraiškas.

ŠALTINIAI

Teisės norminiai aktai

Europos Sąjungos reglamentai, direktyvos ir kt.:

1. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. gruodžio 11 d. reglamentas 1380/2013 dėl bendros žuvininkystės politikos, kuriuo iš dalies keičiami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1954/2003 ir (EB) Nr. 1224/2009 bei panaikinami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 2371/2002 ir (EB) Nr. 639/2004 bei Tarybos sprendimas 2004/585/EB. *OJ L 354, 28.12.2013, p. 22–61*

Konstitucija, kodeksai, įstatymai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (2015). TAR, 11216;
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741;
4. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas (1992). *Lietuvos aidas*, 20 – 0;
5. Lietuvos Respublikos vandens įstatymas (1997). *Valstybės žinios*, 104-2615;
6. Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas (1995). *Valstybės žinios*, 63-1582;
7. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, 92-2872;
8. Lietuvos Respublikos Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatymo (2003). *Valstybės žinios*, 61 – 2760;
9. Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 60-1944.
10. Lietuvos Respublikos mokesčio už valstybinius gamtos išteklius įstatymas (1991). *Lietuvos aidas*, 67 – 0;
11. Lietuvos Respublikos mėgėjų žvejybos įstatymas (2004). *Valstybės žinios*, 118 – 4395;
12. Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 65 – 2634
13. Lietuvos Respublikos statybos įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, 32 – 788.

Vyriausybės nutarimai:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 26 d. nutarimas Nr. 634 “Dėl Bešeimininkio, konfiskuoto, valstybės paveldėto, valstybei perduoto turto, daiktinių

įrodymų, lobių ir radinių perdavimo, apskaitymo, saugojimo, realizavimo, grąžinimo ir pripažinimo atliekomis taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 86 – 3119;

Ministrų įsakymai ir kiti poįstatyminiai teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimas Nr. XII-1626 „Dėl Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“. TAR, 6178;
2. Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. birželio 24 d. nutarimas Nr. I – 192 “Dėl Valstybinio gamtos apsaugos fondo nuostatų“. (Negalioja nuo 2001-01-01). *Valstybės žinios*, Nr. 26-600;
3. Aiškinamasis raštas 2000 m. rugsėjo 18 d. Nr. P - 2891 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo projekto“;
4. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. kovo 6 d. įsakymas Nr. D1 – 249 „Dėl Fizinių ir juridinių asmenų neteisėta veika miškuose padarytos žalos aplinkai atlyginimo dydžio metodikos patvirtinimo“. TAR, 2881;
5. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugsėjo 9 d. įsakymas Nr. 471 “Dėl aplinkai padarytos žalos atlyginimo dydžių apskaičiavimo metodikos patvirtinimo”. *Valstybės žinios*, 93-4026;
6. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2021 m. kovo 10 d. įsakymas “Dėl mokesčio už aplinkos teršimą ir nuslėptą taršą apskaičiavimo už 2021 ir vėlesnius metus tvarkos aprašų patvirtinimo”. TAR, 4954;
7. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. kovo 13 d. įsakymas „Dėl Aplinkos ministerijos biudžeto programų lėšų naudojimo ir administravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR, 4376;
8. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2011 m. kovo 4 d. įsakymas „Dėl Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos priemonių vykdymo patikrinimo tvarkos aprašo, Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos priemonių vykdymo ataskaitos formos ir Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos priemonių vykdymo ataskaitos formos pildymo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 30 – 1416;
9. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2012 m. vasario 6 d. įsakymas „Dėl Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų naudojimo tarybos sudėties ir darbo reglamento patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 18 – 827;

Specialioji literatūra

Knygos:

1. Žvaigždinienė, I. (2008). *Materialinė atsakomybė už žalą aplinkai*. Vilnius: Justitia;
2. Raškauskas, V., Jankevičius, K. ir Zajančiauskas P. (2000). *Aplinkos apsaugos terminų žodynas*. Vilnius: Aplinkos m-jos Visuomenės informavimo sk.;
3. Tumelis, J. (red.) (2001). *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas;
4. Dambrauskienė, G. ir kt. (2004). *Lietuvos teisės pagrindai*. Vilnius: Justitia.

Straipsniai mokslo žurnaluose:

1. Sudavičius, B. ir Vaitiekienė, E. (2014). Savivaldybių specialiosios aplinkos apsaugos rėmimo programos: teisinio reguliavimo probleminiai aspektai. *Jurisprudencija*, 21(4), 1140–1162.

Elektroniniai leidiniai

Internetinis tinklalapis:

1. European Environment Agency. *EAA ataskaita “Europos aplinkos būklė ir perspektyvos 2020 m.” yra labai svarbi remiant Europos nuolatines pastangas užtikrinti tvarumą*. (modifikuota 2021-05-11). Prieiga per internetą: <https://www.eea.europa.eu/lt/articles/eea-ataskaita-201eeuropos-aplinkos-bukle> [žiūrėta 2023 m. kovo 28 d.];
2. Valstybės kontrolė. *Aplinkos apsaugos ir taršos prevencijos veiklos efektyvumas ir rezultatyvumas*. Prieiga per internetą: <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23912> [žiūrėta 2023 m. kovo 31 d.];
3. Valstybės kontrolė. *2018 metų valstybės konsoliduotųjų finansinių ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinių teisingumo bei valstybės biudžeto lėšų ir turto valdymo, naudojimo, disponavimo jais teisėtumo vertinimas*. Prieiga per internetą: <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/23866> [žiūrėta 2023 m. kovo 31 d.]

4. APVA. *Patvirtintos LAAIF 2020 – 2022 m. finansavimo kryptys*. (modifikuota 2020-04-21). Prieiga per internetą: <https://www.apva.lt/patvirtintos-laaif-2020-20200-m-finansavimo-kryptys/> [žiūrėta 2023 m. balandžio 10 d.].

Teismų praktika

Konstitucinio Teismo jurisprudencija:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutarimas. TAR, KT187-N15/2020, 23045.

Bendros kompetencijos teismų praktika:

1. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2015 m. biuletenis Nr. 28;
2. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. biuletenis Nr. 3 (11);
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-354/2013.

SANTRAUKA

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa ir jos įgyvendinimas

Ula Žaltauskaitė

Šiame darbe nagrinėjama Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos vykdoma Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa, jos tikslai, lėšų gavimo šaltiniai ir panaudojimo priemonės.

Nors Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programa yra tik papildomas aplinkos apsaugos priemonių Lietuvoje finansavimo šaltinis, kurio gautos ir kaupiamos lėšos tarp bendrai kaupiamų aplinkos apsaugai lėšų nesudaro didelės dalies, tačiau kiekvienais metais didesne ar mažesne dalimi prisideda prie aplinkos apsaugos, siekiant mažinti gamtai ir jos komponentams daromą žalą Lietuvoje. Darbe plačiai nagrinėjamas Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatyme įtvirtintas programos lėšų šaltinių sąrašas. Darbe taip pat apžvelgiamas Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų panaudojimas specialiai tam numatytioms priemonėms.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija – pagrindinė institucija įgyvendinanti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programą, kuriai yra pavesta daugybė funkcijų, susijusių su aplinkos apsauga, tačiau Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos rėmuose svarbiausiu uždaviniu yra laikomas pavedimas naudoti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšas. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Strateginio ir finansų valdymo skyriui yra pavesta koordinuoti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos projektų administravimą bei užtikrinti, kad programa būtų vykdoma ir paskirti asignavimai naudojami teisėtai ir pagal paskirtį.

SUMMARY

Environmental Protection Support Program of the Republic of Lithuania and Its Implementation

Ula Žaltauskaitė

This work examines the Environmental Protection Support Program of the Republic of Lithuania implemented by the Ministry of Environment of the Republic of Lithuania, its objectives, sources of funds and means of use.

Although the Environmental Protection Support Program of the Republic of Lithuania is only an additional source of funding for environmental protection measures in Lithuania, and the funds received and accumulated do not account for a significant part of the total funds collected for environmental protection, they contribute to environmental protection to a greater or lesser extent each year, with the aim of reducing the damage caused to the environment and its components in Lithuania. The list of sources of funds for the program, as set out in the Law on the Environmental Protection Support Program of the Republic of Lithuania, is extensively analyzed in the paper. The work also provides an overview of the use of the funds of the Lithuanian Environmental Protection Support Program for specific measures.

The Ministry of the Environment of the Republic of Lithuania is the main institution implementing the Environmental Protection Support Program of the Republic of Lithuania, which is entrusted with a wide range of functions related to the protection of the environment, but within the framework of the Environmental Protection Support Program of the Republic of Lithuania, the most important task is considered to be the assignment of the task of using the funds of the Environmental Protection Support Program of the Republic of Lithuania. The Strategic and Financial Management Unit of the Ministry of the Environment of the Republic of Lithuania is tasked with coordinating the administration of the projects under the Lithuanian Environmental Support Program and with ensuring that the program is implemented and that the allocated appropriations are used legally and for their intended purpose.